

**ACTA MVSEI APVLENSIS**

**APULUM LXII**

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

**Fondator**

ION BERCIU

**Editor**

GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

**Colegiul editorial:**

RADU ARDEVAN – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca  
DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău  
RADU BĂJENARU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București  
NIKOLAUS BOROFFKA – Deutsches Archäologisches Institut, Berlin  
HORIA ION CIUGUDEAN – Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia  
FLORIAN MATEI-POPESCU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București  
SORIN NEMETI – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca  
CHRISTOPHER F. E. PARE – Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz  
ZENO KARL PINTER – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu  
CRISTIAN IOAN POPA – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia  
IOAN CAROL OPRIȘ – Universitatea București  
EMANOIL PRIPON – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău  
AUREL RUSTOIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca  
CRISTIAN SCHUSTER – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București  
VOLKER WOLLMANN – Obrigheim

**Colegiul de redacție:**

RADU OTA – redactor-șef  
SIDONIA PETRONELA OLEA – secretar de redacție  
CRISTINEL FÂNTÂNEANU – secretar de redacție  
ADINA BOGDAN – membru  
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU – membru  
ILIE LASCU – membru  
CRISTIAN TITUS FLORESCU – membru  
ANCA TIMOFAN – membru

Adresa de corespondență:  
MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA  
510010 ALBA IULIA  
Str. Mihai Viteazul, 12-14  
Tel. 0258/813300

Mailing address:  
MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA  
RO – 510010 ALBA IULIA  
12-14, Mihai Viteazul St.  
Tel. (+40) (258) 813300

[redactie@revista-apulum.ro](mailto:redactie@revista-apulum.ro)

---

© 2025 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

# APVLVM

LXII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*



ALBA IULIA

---

MMXXV

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN

**Autorii își asumă întreaga răspundere pentru conținutul studiilor**

Materialele nepublicate nu se restituie autorilor

## S U M A R

### *CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT*

BERECKI SÁNDOR, Aurel Rustoiu la a 60-a aniversare/ Aurel Rustoiu on the 60th Anniversary.....	IX
--	----

### STUDII ȘI ARTICOLE – *STUDIES AND ARTICLES*

#### ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

#### *ARCHAEOLOGY & ANTHROPOLOGY*

MIHAELA-MARIA BARBU, Locuirea eneolitică de la Mintia – Gerhat în lumina analizei materialului litic cioplit <i>The Eneolithic Settlement at Mintia – Gerhat in the Light of the Analysis of the Chipped Stone Material.....</i>	1
COLIN P. QUINN, HORIA ION CIUGUDEAN, New Bronze Age Wagon Models from the Wietenberg Culture <i>Noi modele de care din epoca bronzului aparținând culturii Wietenberg.....</i>	45
CAROL KACSÓ, Descoperiri de metale din epoca bronzului în Depresiunea Baia Mare (I.) <i>Bronze Age Metal Discoveries in Baia Mare Depression (I.).....</i>	63
ILIE LASCU, Depozitul de bronzuri Rimetea III <i>The Bronze Hoard from Rimetea III.....</i>	99
GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, MIHAI IONESCU, Dincolo de relațiile economice și comerciale. Noi descoperiri specifice circulației și prezenței monetare la Callatis și în <i>chora</i> adiacentă <i>Beyond Economic and Commercial Relations. New Discoveries Specific to the Circulation and Presence of Monetary Value at Callatis and in the Adjacent Chora.....</i>	113
AUREL RUSTOIU, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, Femei călătoare. O fibulă de tip Orlea-Maglavit de la Cisteiu de Mureș (oraș Ocna Mureș, jud. Alba) <i>Wandering Women. A Brooch of the Orlea-Maglavit Type from</i>	

<i>Cisteiu de Mureș (Ocna Mureș. Alba County) .....</i>	135
EMILIAN BOTA, Necropola tumulară de la Cașolț. Un pumnal curb de tip <i>sica</i> redescoperit <i>Burial Mound from Cașolț. A Rediscovered Sica Curved Dagger..</i>	155
MARIAM SLIMOUN, Les élites palmyréniennes en Dacie romaine: entre statut militaire et intégration provinciale <i>Elitele palmyriene în Dacia romană: între statutul militar și integrarea provincială .....</i>	173
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU, O statueta din bronz a lui Apollo recent descoperită la Ocna Mureș <i>A Bronze Statuette of Apollo Recently Discovered in Ocna Mureș.</i>	201
MARINA MUSTEAȚĂ, GABRIEL DAN BALTEȘ, OVIDIU-MAXIM OARGĂ, CRISTINEL FÂNTÂNEANU, Rescue Archaeological Excavations in Alba Iulia: New Roman Graves Discovered at “Profi” and “Republicii Boulevard” Sites (2023) <i>Cercetări arheologice preventive la Alba Iulia: noi morminte romane descoperite în siturile de la “Profi” și “Bulevardul Republicii” (2023).....</i>	209
OVIDIU-MAXIM OARGĂ, ADRIAN COSMIN BOLOG, Noi monede descoperite în necropola romană de la Apulum Dealul Furcilor – „Podei” (campaniile anilor 2017-2024). Câteva considerații cu privire la depunerea monedelor în complexele funerare <i>New Coins Discovered in the Roman Necropolis from Apulum Dealul Furcilor – “Podei” (Campaigns of 2017-2024). Some Considerations on Coin Depositions in Funerary Features .....</i>	241
GABRIEL CUSTUREA, <i>Un tezaur dobrogean din secolul al XVII-lea</i> <i>A Dobrujan Hoard from the 17th Century .....</i>	309

## ARHEOZOOLOGIE

## ARCHAEOZOOLOGY

ALEXANDRA-PAULA SICOE, MIHAI GLIGOR, MARGARETA-SIMINA STANC, Utilizarea resurselor animale de către comunitățile eneolitice: analiza resturilor faunistice provenite dintr-un complex Foeni din situl Alba Iulia - <i>Lumea Nouă</i>	
--	--

	<i>Exploitation of Animal Resources in Eneolithic Communities: Analysis of Faunal Remains from a Foeni Feature at the Alba Iulia - Lumea Nouă Site</i> .....	317
ELIZA-IOANA CREȚU, LUMINIȚA BEJENARU, IOAN BEJINARIU, MARCELA IFRIM, MARGARETA-SIMINA STANC, Resurse animale și practici de gestionare a acestora în așezarea din epoca bronzului târziu de la Recea - Valea Sulduba (Județul Sălaj): date arheologice și arheozoologice	<i>Animal Resources and Their Management Practices in the Late Bronze Age Settlement of Recea - Valea Sulduba (Sălaj County): Archaeological and Archaeozoological Data</i> .....	349

### **VARIA**

DAN ANGHEL, O perspectivă asupra reparării, modificării și reutilizării vaselor ceramice	<i>An Insight on Repairing, Modification and Reusing of Pottery</i> ....	363
--	--	-----

### **RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ**

#### **REVIEWS AND READER'S NOTES**

RADU OTA, <i>Roman Dacia and the Roman Army. Papers Dedicated to Liviu Petculescu on the Occasion of His 75th Birthday</i> , Constantin Augustus Bărbulescu (ed.), editura Mega, Cluj-Napoca, 2023, 235 de pagini, 74 de planșe și figuri		407
VASILE MOGA, Mihai Bărbulescu, <i>Istoria arheologiei din România</i> , Civilizația românească nr. 33, editura Academiei Române, București, 2022, 490 de pagini.....		413
RADU OTA, Yann Le Bohec, <i>Războiul în lumea romană 58 a.Chr.-235 p.Chr.</i> , editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, 348 de pagini, 14 figuri (trad. Cosmin Mihail Coatu).....		417

## **CRONICA PUBLICAȚIILOR**

### ***THE CHRONICLE OF THE PUBLICATIONS***

GEORGE BOUNEGRU, Cronica publicațiilor membrilor Secției Arheologie, apărute în anul 2024.....	423
SIDONIA PETRONELA OLEA, Cronica publicațiilor membrilor compartimentelor Restaurare Ceramică – Metal – Textile și Restaurare Piatră din cadrul Centrului Național de Conservare – Restaurare Carte Veche Alba Iulia, apărute în anul 2024.....	429

## **NECROLOG**

### ***OBITUARY***

SABIN ADRIAN LUCA, Gheorghe Corneliu Lazarovici 13 septembrie 1941 – 3 februarie 2025.....	431
Lista autorilor.....	435

## AUREL RUSTOIU LA A 60-A ANIVERSARE

Cu ocazia împlinirii a 60 de ani de către reputatul arheolog dr. habil. **Aurel Rustoiu**, aducem un omagiu sincer unei personalități care a marcat decisiv cercetarea arheologică din România și din spațiul central și est-european.

Format încă dinaintea studenției sub îndrumarea regretatului arheolog Florin Medeț, el și-a desăvârșit pregătirea la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în cadrul Facultății de Istorie și Filosofie. Lucrarea sa de doctorat, publicată în 1996 și dedicată metalurgiei bronzului la daci, rămâne un reper internațional, completată exemplar de analiza fibulelor din Dacia preromană, apărută în 1997 și considerată și astăzi un model de analiză tipologică și contextuală.



Carierea sa științifică este legată de Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, unde din 2017 este doctor habilitat și conducător de doctorate, dezvoltând direcții metodologice inovatoare și colective de cercetare performante. Este, de asemenea, profesor asociat la Universitatea de Vest din Timișoara, implicându-se activ în formarea noilor generații de cercetători.

Aurel Rustoiu s-a remarcat și printr-o susținută activitate arheologică de teren. A coordonat cercetări arheologice importante în țară, dintre care cele mai semnificative au fost cele de la Sighișoara - *Wietenberg* și Divici - *Grad*, dar și în străinătate, la Solotvino și Bila Ţerkova, în Ucraina Transcarpatică. În prezent coordonează proiecte de cercetare arheologică sistematică în colaborare cu Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, de la cimitirele din epoca fierului de la Sâncraia - *Darvas* și la cetățile dacice de la Cugir și Căpâlna. A fost membru, coordonator și mentor în numeroase proiecte de cercetare și granturi naționale și internaționale, construind punți durabile între instituții, generații, echipe și școli arheologice.

Este autor a 12 cărți, editor al mai multor volume de studii și semnată a peste 150 de articole, studii și note științifice, multe dintre ele publicate în reviste de prestigiu internațional. Studiile sale despre comunitățile dacice, celtice și nord-tracice rămân repere indispensabile pentru oricine abordează problematica interacțiunilor etno-culturale din prima epocă a fierului și până la Roma imperială. Prin publicațiile sale, Aurel Rustoiu a contribuit decisiv la reînnoirea metodologică a disciplinei și la afirmarea arheologiei românești în dialogul științific european. De-a lungul carierei editoriale și științifice a colaborat cu numeroși cercetători din țară și străinătate, între care Mariana E. Egri, Iosif Vasile Ferencz, Sándor Berecki, Andreea M. Drăgan, Andrei V. Georgescu, Adrian C. Căsălean, Gabriel T. Rustoiu, Valeriu Sîrbu, J. Vincent S. Megaw, Matthew M. McCarty, Călin Cosma, Gelu Florea, Horea D. Pop, Adrian Ursuțiu, Gabriela Gheorghiu, Valentin Vasiliev, Eduard A. Balaguri, Ioan Andrițoiu, Ion Horațiu Crișan, Marian Gumă, Vasile Moga, Corneliu Gaiu, Caius Săcărin, Alexandru Szentmiklósi, Eduard M. Nemeth, Alexandru Gudea, Dumitru Gh. Tamba, Emilian Teleagă, Cristian I. Popa, Cristinel Plantos, Gabriel D. Balteș, Alexandra Comșa, Mathilda Takács, Florin Gogâltan, Sorin Cociș, Constantin Inel, Valentin Cetean, Gabriel Crăciunescu, Corina Turc și Claudiu Lisovski-Cheleşanu.

Aurel Rustoiu a participat la numeroase conferințe și simpozioane internaționale, printre care cele mai importante ar fi cele de la Roma, Italia (2008); Heidelberg, Germania (2009); Cambridge, UK (2011, 2015); Carnuntum, Austria (2012); Rzeszów, Polonia (2012); Pilsen, Cehia (2013); Sofia, Bulgaria (2013); Manching, Germania (2014); Istanbul, Turcia (2014); Barcelona, Spania (2018); Praga, Cehia (2018); Chișinău, Republica Moldova (2018); Stará Lesná, Slovacia (2019); King's College London, UK (2019), Mikulov, Cehia (2022); Budapesta, Ungaria (2022); Jičín, Cehia (2023); Žilina, Slovacia (2024); Zlín, Cehia (2025).

Este membru în consiliul științific al Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, Muzeului Banatului din Timișoara și Muzeului Satului Bănățean Timișoara, și a fost, de asemenea, implicat activ în consilii și comisii naționale precum CNATDCU sau Comisia Națională de Arheologie, contribuind prin experiență, echilibru și autoritate profesională la definirea standardelor în cercetare și patrimoniu. Din 2019 este membru de onoare al Institutului Național de Arheologie cu Muzeu al Academiei Bulgare de Științe, în semn de recunoaștere a contribuției sale la dezvoltarea arheologiei în Bulgaria, iar în același an a fost distins și cu Premiul George Barițiu al Academiei Române.

Prin deschidere interdisciplinară, cultură vastă și eleganță intelectuală, Aurel Rustoiu a creat o școală de gândire recunoscută pentru acuratețe, creativitate și spirit critic. În același timp, a avut curajul intelectual de a ieși din tiparele metodologice convenționale, promovând o arheologie autentică, atentă

la identități, mobilități, cauzalitatea mișcărilor de populații și dinamica interacțiunilor culturale. Această deschidere conceptuală a stimulat reflecția critică și a oferit disciplinei repere moderne de interpretare.

Aurel Rustoiu a organizat conferințe și workshop-uri la Cluj-Napoca, Alba Iulia și, mai recent, la Timișoara, contribuind la dinamizarea dialogului științific internațional. De asemenea, este activ în promovarea patrimoniului arheologic prin prezentări de popularizare și contribuții la volume destinate publicului cultivat mai larg, aducând rezultatele cercetării arheologice mai aproape de comunitate.

Un capitol aparte al activității sale îl reprezintă mentoratul. Generații întregi de arheologi – de la cercetători tineri aflați la început de drum până la specialiști astăzi deplin afirmați – îi datorează nu doar îndrumare științifică, ci și încredere, generozitate intelectuală și sprijin uman. Aurel Rustoiu nu a cultivat niciodată cunoașterea ca pe un bun rezervat, ci a împărtășit constant idei, metode și resurse, încurajând dialogul, creativitatea și autonomia profesională.

Mai puțin cunoscut în afara cercului apropiat, dar revelator pentru latura sa reflexivă și ludică, este volumul de poezii *Dadaism versus blablaism. Poezii de carantină (2020)*, care îi dezvăluie umorul subtil, sensibilitatea și apetitul pentru jocul conceptual, adăugând o notă surprinzătoare și fermecătoare profilului său intelectual.

La aniversarea celor șase decenii de viață, îi adresăm cele mai calde felicitări, cu recunoștință pentru contribuțiile sale excepționale și cu admirație pentru energia cercetătoare pe care o întruchipează. Îi dorim sănătate, putere de creație și ani mulți de cercetare rodnică, convinși că munca sa va continua să inspire generații viitoare de arheologi.

La mulți ani, cu prețuire și respect!

BERECKI Sándor

### AUREL RUSTOIU ON THE 60TH ANNIVERSARY

On the occasion of the 60th birthday of distinguished archaeologist Dr. Aurel Rustoiu, we pay sincere tribute to a personality who has had decisive impact on archaeological research in Romania and Central and Eastern Europe.

Mentored even before his university years by the late archaeologist Florin Medeleț, he completed his graduate studies at Babeș-Bolyai University in Cluj-Napoca, in the Faculty of History and Philosophy. His doctoral thesis, published in 1996 and dedicated to Dacian bronze metallurgy, remains an international milestone, complemented by his exemplary analysis of fibulae from pre-Roman Dacia, published in 1997 and still considered a model today of typological and contextual analysis.

His scientific career is closely linked to the Institute of Archaeology and Art History in Cluj-Napoca, where he has been a habilitated doctor and PhD supervisor since 2017, developing innovative methodological approaches and high-performing research teams. He is also an associate professor at the West University of Timișoara, where he is actively involved in training new generations of researchers.

Aurel Rustoiu also has a distinguished record of archaeological fieldwork. He has coordinated important archaeological research in Romania, most notably the excavations at Sighișoara - *Wietenberg* and Divici - *Grad*, as well as abroad, at Solotvino and Bila Tserkva in Transcarpathian Ukraine. He currently leads systematic archaeological research projects in collaboration with the National Museum of the Union in Alba Iulia, at the Iron Age cemeteries in Sâncrai - *Darvas* and the Dacian fortresses in Cugir and Căpâlna. He has been a member, coordinator, and mentor in numerous research projects and national



and international grants, building lasting bridges between institutions, generations, teams, and archaeological schools.

He is the author of 12 books, editor of several volumes, and author of over 150 articles, studies, and scholarly notes, many of which have been published in prestigious international journals. His studies on the Dacian, Celtic, and North Thracian communities remain indispensable references for anyone addressing the issue of ethno-cultural interactions from the Early Iron Age to the Roman Empire. Through his publications, Aurel Rustoiu has made a decisive contribution to the methodological renewal of the discipline and to the affirmation of Romanian archaeology in European academic debate. Throughout his editorial and scientific career, he has collaborated with numerous researchers from Romania and abroad, including Mariana E. Egri, Iosif Vasile Ferencz, and Sándor Berecki, Andreea M. Drăgan, Andrei V. Georgescu, Adrian C. Căsălean, Gabriel T. Rustoiu, Valeriu Sîrbu, J. Vincent S. Megaw, Matthew M. McCarty, Călin Cosma, Gelu Florea, Horea D. Pop, Adrian Ursuțiu, Gabriela Gheorghiu, Valentin Vasiliev, Eduard A. Balaguri, Ioan Andrițoiu, Ion Horațiu Crișan, Marian Gumă, Vasile Moga, Corneliu Gaiu, Caius Săcărin, Alexandru Szentmiklósi, Eduard M. Nemeth, Alexandru Gudea, Dumitru Gh. Tamba, Emilian Teleagă, Cristian I. Popa, Cristinel Plantos, Gabriel D. Balteș, Alexandra Comșa, Mathilda Takács, Florin Gogâltan, Sorin Cociș, Constantin Inel, Valentin Cetean, Gabriel Crăciunescu, Corina Turc, Roxana Grindean, Ioan Tanțău and Claudiu Lisovski-Cheleşanu.

Aurel Rustoiu has attended numerous international conferences and symposia, among the most important being those in Rome, Italy (2008); Heidelberg, Germany (2009); Cambridge, UK (2011, 2015); Carnuntum, Austria (2012); Rzeszów, Poland (2012); Pilsen, Czech Republic (2013); Sofia, Bulgaria (2013); Manching, Germany (2014); Istanbul, Turkey (2014); Barcelona, Spain (2018); Prague, Czech Republic (2018); Chișinău, Republic of Moldova (2018); Stará Lesná, Slovakia (2019); King's College London, UK (2019); Mikulov, Czech Republic (2022); Budapest, Hungary (2022); Jičín, Czech Republic (2023); Žilina, Slovakia (2024); Zlín, Czech Republic (2025).

He is a member of the scientific councils of the Brukenthal National Museum in Sibiu, the Banat Museum in Timișoara, and the Banat Village Museum in Timișoara, and has also been actively involved in national councils and commissions such as CNATDCU and the National Commission for Archaeology, contributing his experience, balance, and professional authority to defining standards in research and heritage. Since 2019, he has been an honorary member of the National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences, in recognition of his contribution to the development of archaeology in Bulgaria; that same year, he was awarded the George Barițiu Prize by the Romanian Academy.

Through his interdisciplinary approach, wide-ranging culture, and intellectual elegance, Aurel Rustoiu has forged a scholarly profile recognized for its accuracy, creativity, and critical spirit. At the same time, he has shown the intellectual courage to move beyond conventional methodological patterns, promoting an authentic archaeology attentive to identity, mobility, the causes of population movements, and the dynamics of cultural interaction. This conceptual openness has stimulated critical reflection and provided the discipline with modern interpretative landmarks.

Aurel Rustoiu has organized conferences and workshops in Cluj-Napoca, Alba Iulia, and, more recently, in Timișoara, contributing to the international scientific dialogue. He is also active in promoting archaeological heritage through public lectures and written contributions to volumes aimed at a wider educated audience, bringing the results of archaeological research closer to the community.

A particular aspect of his professional activity is mentoring. Generations of archaeologists, from young researchers at the beginning of their careers to fully established specialists, owe him not only scientific guidance, but also his confidence, intellectual generosity, and human support. Aurel Rustoiu has never treated knowledge as a guarded asset; he has consistently shared ideas, methods, and resources, encouraging dialogue, creativity, and professional autonomy.

Less well known beyond his immediate circle, but illustrative of his reflective and ludic side, is the poetry volume *Dadaism versus blablaism. Poezii de carantină* (2020), which reveals his subtle humour, sensitivity and an appetite for conceptual play, adding a surprising and charming note to his intellectual profile.

On the occasion of his sixtieth birthday, we salute him with warmest congratulations, with gratitude for his exceptional contributions and with admiration for the research energy he embodies. We wish him good health, creative strength, and many years of productive research, confident that his work will continue to inspire future generations of archaeologists. Happy birthday, with esteem and respect!

BERECKI Sándor

## LOCUIREA ENEOLITICĂ DE LA MINTIA - GERHAT ÎN LUMINA ANALIZEI MATERIALULUI LITIC CIOPLIT

Mihaela Maria BARBU  
Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva

**Cuvinte cheie:** piese litice cioplite, eneolitic, grupul cultural Foeni, materii prime, tehnologie, tipologie

**Key words:** knapped lithic pieces, Eneolithic, Foeni cultural group, raw materials, technology, typology

Situl arheologic de la Mintia - *Gerhat* (Pl. I/1) este situat în nord-vestul satului Mintia (comuna Vețel), de-o parte și de alta a drumului european E68, în zona viaductului ce traversează calea ferată a CET Mintia<sup>1</sup>. Localitatea Mintia este situată în partea centrală a județului Hunedoara, pe culoarul văii Mureșului și a Munților Poiana Ruscă (Pl. I/2), pe prima terasă stângă a râului Mureș.

Primele cercetări în situl de la Mintia - *Gerhat* au fost efectuate de L. Mărghitan în anul 1968 și s-au soldat cu încadrarea de către autor, a materialelor ceramice descoperite în cultura Turdaș<sup>2</sup>, cu specificația că „*Deși în general s-a putut stabili apartenența la cultura Turdaș, așezarea de la Mintia deschide largi perspective cercetării epocii neolitice pe cuprinsul județului Hunedoara*”<sup>3</sup>.

Douăzeci de ani mai târziu, în anii 1987 și 1988, F. Drașovean și S. A. Luca<sup>4</sup> au întreprins săpături arheologice în acest sit.

F. Drașovean afirmă că în acest sit există două zone în care fenomenul Foeni prezintă fațete evolutive distincte<sup>5</sup>: cea centrală și cea răsăriteană, ambele cercetate în timpul celor două campanii de săpături din anii '80<sup>6</sup>.

Până nu demult, straturile I<sup>7</sup> și II de la Mintia (SIII și SIV din 1988), din zona centrală a sitului, erau atribuite fazei IIb<sup>8</sup> din evoluția purtătorilor grupului cultural Foeni, iar stratul I (SI, C1 și SII din 1987), din zona estică, fazei III<sup>9</sup> de evoluție (așa cum apare definită la Gligor 2009). Trebuie precizat faptul că, într-

---

<sup>1</sup> Mărghitan 1968, p. 7; Drașovean, Luca 1990, p. 7.

<sup>2</sup> Mărghitan 1968, p. 9-10.

<sup>3</sup> Mărghitan 1968, p. 9.

<sup>4</sup> Drașovean, Luca 1990, p. 7-17.

<sup>5</sup> Drașovean 2013, p. 19.

<sup>6</sup> Drașovean, Luca 1990, p. 7-17.

<sup>7</sup> Informație oferită de Florin Drașovean.

<sup>8</sup> Drașovean 2013, p. 19.

<sup>9</sup> Drașovean 2013, p. 19.

un studiu recent<sup>10</sup>, F. Drașovean își exprimă rezerva în ceea ce privește individualizarea clară a celor două faze IIa și IIb propusă de M. Gligor<sup>11</sup>, dar și definirea fazei III, „ce pare, mai degrabă, o dezvoltare colaterală a purtătorilor Foeni, decât o fază de evoluție spre cultura Petrești”<sup>12</sup>.

„Legat de caracteristicile fazei II, se observă că formele din faza Foeni 1 (tipul SmL25, Sf 26, SswL02), prezente în siturile de la Turdaș-nivelul II, Pianul de Jos, Lumea Nouă, Daia Română și Păuca, sunt asociate, în aceleași situri și, în unele cazuri, în aceleași unități stratigrafice, cu forme din faza Foeni 2. Alături de forme, și decorurile pictate au o distribuție care indică un palier cultural relativ unitar, format din siturile de la Mintia, Turdaș, Pianul de Jos-săpăturile lui C. Bem, Lumea Nouă, Iernut, Archiud, Daia Română și Păuca. La acestea mai putem adăuga și unele dintre caracteristicile plasticii în lut, care au analogii în mediul transilvănean<sup>13</sup>. Toate acestea susțin viabilitatea fazei Foeni II”<sup>14</sup>.

Așa încât, autorul consideră că „acest complex cultural Foeni-Petrești poate fi împărțit în cinci faze: I, faza bănățeană, (grup cultural Foeni), definită, în principal, pe baza cercetărilor de la Foeni; II, faza transilvăneană, de pătrundere a grupului Foeni în arcul intracarpatic, ce îmbracă și aspecte regionale și de evoluție spre cultura Petrești; III, include ceea ce înțelegem în acest moment prin faza A a culturii Petrești; IV, asimilează faza Petrești A-B, și V, faza Petrești B”<sup>15</sup>.

Materialele litice cioplite care reprezintă subiectul acestui studiu însumează 258 de piese și au fost descoperite în timpul săpăturilor arheologice efectuate în anii 1987 și 1988, de către F. Drașovean și S. A. Luca.

Cercetările arheologice au fost efectuate în două campanii, după cum urmează:

- în anul 1987 s-au trasat două secțiuni între canalul de drenare și calea ferată uzinală (zona de est): SI cu dimensiunile de 20 x 2 m și SII cu dimensiunile de 15 x 1,5 m, orientate N-S, cu o distanță de 25 m între ele. La SI a fost necesară realizarea unei casete de 4 x 2 m, notată C1;
- în anul 1988 s-au trasat două secțiuni paralele în centrul așezării preistorice: SIII și SIV cu dimensiunile de 10 x 2 m, cu un martor de 0,50 m între acestea<sup>16</sup> (**Fig. 1**).

<sup>10</sup> Drașovean 2023, p. 7-102.

<sup>11</sup> Gligor 2009.

<sup>12</sup> Drașovean 2023, p. 76.

<sup>13</sup> Drașovean 2021 cu bibliografia.

<sup>14</sup> Drașovean 2023, p. 75.

<sup>15</sup> Drașovean 2023, p. 75.

<sup>16</sup> Drașovean, Luca 1990, p. 7.

Având în vedere că, mai nou<sup>17</sup>, faza căreia îi aparțin straturile evidențiate de săpăturile arheologice din 1987 și 1988 este faza a II-a de evoluție a Complexului cultural Foeni-Petrești, analiza materialului litic cioplit este realizată, doar în mod convențional, începând cu săpăturile din 1988, respectiv din SIII și SIV, efectuate în zona centrală a sitului de la Mintia - Gerhat, continuând apoi cu analiza pieselor litice cioplite din SI și SII, din 1987, realizate în zona estică.

### Săpăturile arheologice din 1988, din SIII și SIV

Materialele sunt analizate stratigrafic, după cum urmează:

Nivel	Adâncime	Secțiune(i)	Strat/Complex	Nr. piese
strat II <sup>18</sup>		SIV	Gr. 2	1
		SIII	Gr. 5 (groapă de stâlp)	2
	-0,70-0,90 m	SIV	strat	2
	-(0,45) 0,50-0,70 m (IIa)	SIII și SIV	strat	6
				Total=11 piese
strat I <sup>19</sup>	-0,45-0,50 m (Ib)	SIII și SIV	B1/1988 (-0,90-1,10 m, fund complex)	41
	-0,40-0,45 m (Ia)	SIII	strat	1
	-0,30-0,45 m (Ia)	SIII și SIV	strat	31
				Total=73 piese

Tabelul 1

Cele 11 piese litice cioplite din stratul II (SIII și SIV), (-0,45) 0,50-0,90 m) din zona centrală a sitului de la Mintia - Gerhat, au fost realizate din așa-zisul silex de tip *bănățean*<sup>20</sup> (opt exemplare), cu mai multe varietăți: brun cu vinișoare negre (**Fig. 2/1**), maro cu vinișoare negre (**Fig. 2/2**) și roșu cu vinișoare negre (**Fig. 2/3**), jasp (două exemplare) (**Fig. 2/5**) și calcar bioclastic silicifiat<sup>21</sup> (un exemplar) (**Fig. 2/4**).

<sup>17</sup> Drașovean 2023, p. 75.

<sup>18</sup> Informație oferită de Florin Drașovean (jurnal de săpătură).

<sup>19</sup> Informație oferită de Florin Drașovean (jurnal de săpătură).

<sup>20</sup> Comșa 1971, p. 17; Comșa 1987, p. 89.

<sup>21</sup> Crandell 2008, p. 39; Bălțean *et alii* 2008, p. 13-14, 19.



Fig. 1. Imagine cu secțiunile cercetate în anul 1988 (arhivă Florin Drașovean)



Fig. 2. Exemple de materii prime din stratul II (SIII și SIV), din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat

Din punct de vedere tehnologic, aceste piese sunt reprezentate, în cea mai mare parte, de suporturi laminare (opt exemplare întregi și fragmentare, constituite din lame și o lamelă), un suport așchial, un nucleu prismatic neepuizat și un fragment fără importanță arheologică.

În ceea ce privește fazele ciopririi, un singur suport așchial parțial cortical denotă începutul debitajului, o lamă cu creastă indică prepararea debitajului, iar *plein débitage* este reprezentată prin șapte suporturi laminare cu secțiune trapezoidală.



Fig. 3. Nucleu din stratul II (SIII și SIV), din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat

Percuția este de două feluri: una directă realizată cu percutor dur, evidențiată de suporturile laminare și așchiale care prezintă stigmatul bulbului de percuție (așchii bulbare și fisuri) și undele de șoc vizibile, iar alta directă realizată cu percutor moale, indicată de suporturile cu talon punctiform și fără unde de șoc.

Singurul nucleu din acest strat II, este din silex de tip *bănățean* brun cu vinișoare negre, de formă prismatică, neepuizat și prezintă cortex pe două dintre fețe, iar planurile de lovire sunt multipolare (Fig. 3).

Din punct de vedere tipologic, din cele 11 piese ale stratului II, cinci sunt reprezentate de unelte, fiind vorba despre patru piese cu urme de uzură și un *grattoir*.

Cele patru piese cu urme de uzură sunt suporturi laminare cu câte o margine cu urme de tocire, după cum urmează: fragment proximal de lamă (Pl. II/1a) cu marginea stângă tocită (Pl. II/1b, c); fragment mezial de lamă (Pl. II/2a) cu marginea dreaptă tocită (Pl. II/2b); lamă (Pl. II/3a) cu marginea stângă tocită (Pl. II/3b, c) și lamă (Pl. II/4a) cu marginea dreaptă tocită (Pl. II/4b, c, d).

*Grattoir*-ul este realizat pe un fragment proximo-mezial de lamă (Pl. II/5a), la partea proximală a acestuia, într-un *grattoir* direct drept (Pl. II/5b).

Urmează lotul de materiale litice cioplite provenite din B1/1988 (-0,90-1,10 m, fund complex), din SIII și SIV, complex – bordei – care aparține stratului Ib (-0,45-0,50 m) din zona centrală a sitului de la Mintia - Gerhat.

Este vorba despre 41 de piese litice cioplite, realizate din roci de mai multe tipuri:

- predomină silexul de tip *bănățean* (26 de exemplare), care prezintă mai multe varietăți. Pe lângă varietățile prezentate mai sus, am identificat silex de tip

*bănăţean* maro cu vinişoare vişinii (**Fig. 4/1**), verzui cu vinişoare negre (**Fig. 4/2**)/ maro (**Fig. 4/3**)/, galben cu vinişoare negre (**Fig. 4/4**) şi brun cu vinişoare galbene (**Fig. 4/5**);

- jasp (opt exemplare) mat cu diferite culori: gălbui (**Fig. 4/6**), maro (**Fig. 4/7**), alb cu pete maro (**Fig. 4/8**) sau pestrîţ<sup>22</sup> (**Fig. 4/9**), asemănător cu cel întâlnit în zona Valea Roatei, dealurile limitrofe acesteia, Herepeia şi Chergheş-Cârjiţi<sup>23</sup>.

- rocă arsă (patru exemplare), o piesă de acest fel fiind reprezentată de o unealtă (despre care vom discuta mai jos);

- obsidian negru semi-translucid (două exemplare) (**Fig. 4/10, 11**);

- silex (un exemplar) semi-translucid (**Fig. 4/12**).

Din punct de vedere tehnologic, complexul B1/1988 a furnizat 28 de suporturi laminare (reprezentate de lame întregi (opt) şi fragmentare (10), lamele întregi (unu) şi fragmentare (unu) şi aşchii laminare (opt)), 11 suporturi aşchiale (reprezentate de aşchii simple) şi două nuclee (dintre care unul este laminar).

În ceea ce priveşte fazele cioplirii, 11 suporturi parţial corticale atestă debitajul de început, 14 suporturi cu creastă indică prepararea debitajului, iar *plein débitage* este evidenţiată prin 14 suporturi cu secţiune trapezoidală.

Observăm debitajul de început asupra a 11 suporturi doar parţial corticale (din silex de tip *bănăţean*, jasp şi obsidian), fără suporturi corticale, fără dovada decorticării primare.

Prepararea debitajului s-a observat pe 14 suporturi cu creastă, dintre care doar două sunt aşchiale, restul de 12 exemplare fiind suporturi laminare. Materiile prime relevate de aceste piese cu creastă sunt reprezentate de silexul de tip *bănăţean* (11) şi jaspul (trei).

*Plein débitage* este relevată de 14 suporturi laminare (10) şi aşchiale (patru) cu secţiune trapezoidală, 12 exemplare fiind realizate din silex de tip *bănăţean*, unul din jasp şi unul din silex semi-translucid.

Bordeiul B1/1988 a furnizat şi două nuclee, unul din silex de tip *bănăţean* (**Fig. 5/1a**), care este neepuizat şi prezintă planuri de lovire multiple (laminare şi aşchiale) (**Fig. 5/1b, c**) şi unul epuizat, din jasp de culoare maro deschis (**Fig. 5/2a**), prismatic, de asemenea cu planuri de lovire multiple (aşchiale) (**Fig. 5/2b, c**).

---

<sup>22</sup> Barbu 2007-2008, p. 50.

<sup>23</sup> Barbu 2007-2008, p. 50.

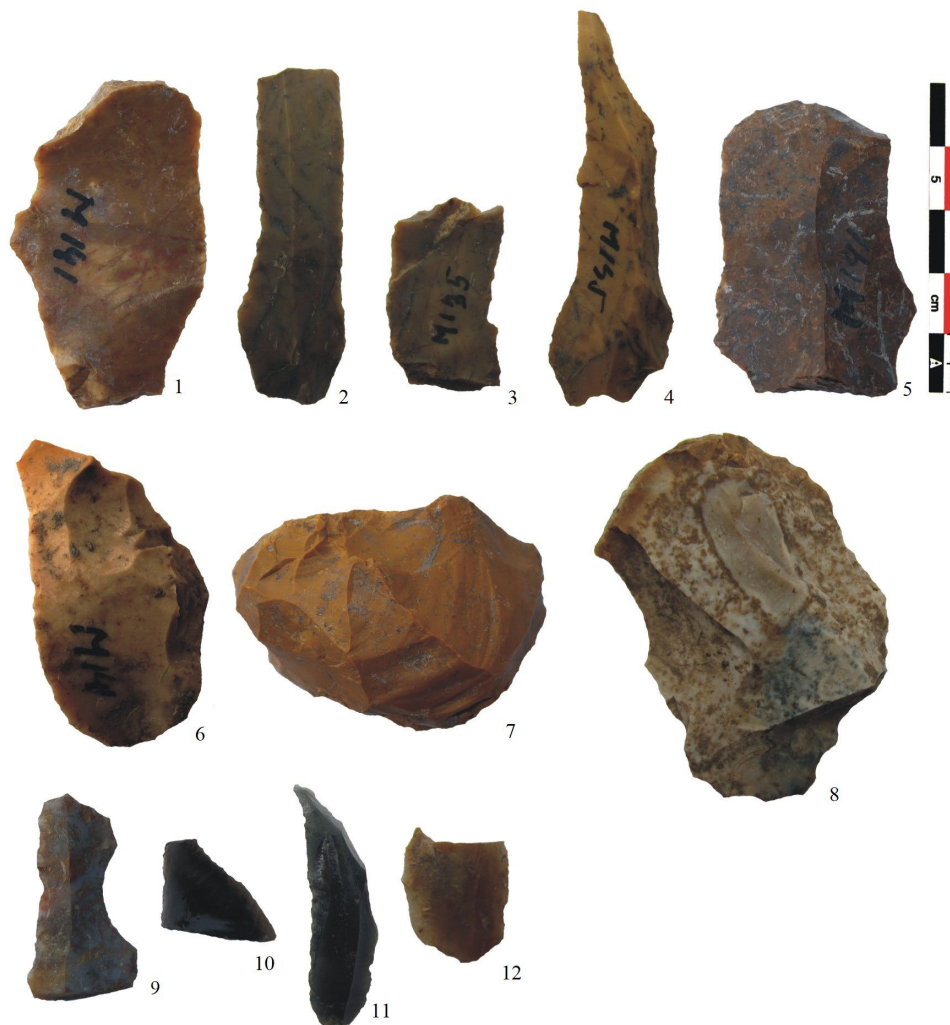


Fig. 4. Exemple de materii prime din B1/1988 aparținând stratului Ib (SIII și SIV) din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat

Percuția este de două feluri: una directă realizată cu percutor dur, evidențiată de suporturile laminare și așchiale care prezintă stigmatul bulbului de percuție (așchii bulbare și fisuri) și undele de șoc vizibile și una prin presiune, relevată de cele două piese din obsidian.

Tot din punct de vedere tehnic, se observă și prezența unei piese *demi-crête* (Fig. 6/1) și a unei piese *à crête* (Fig. 6/2) pe două așchii laminare din silex de tip *bănățean*.

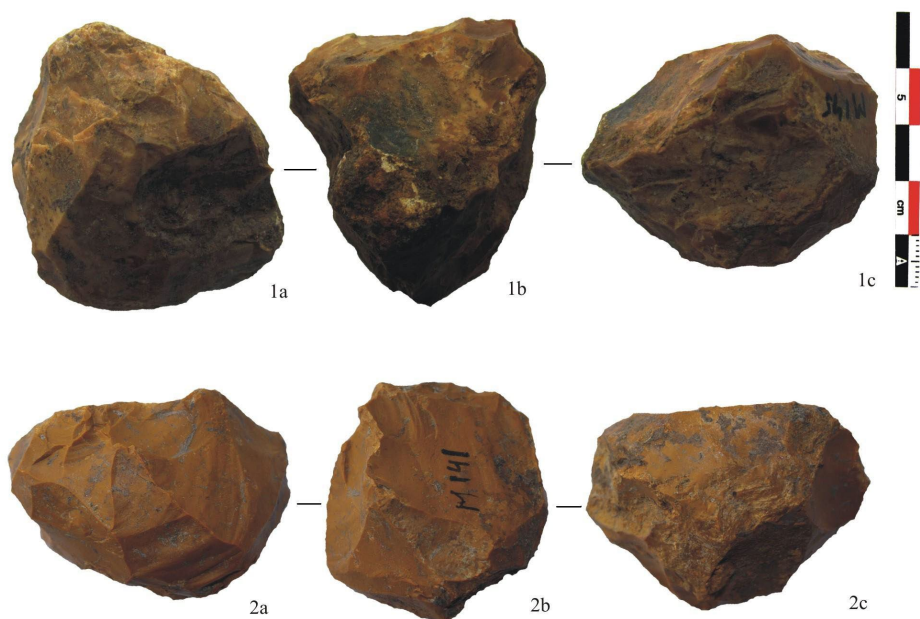


Fig. 5. Nuclee din B1/1988 (SIII și SIV)

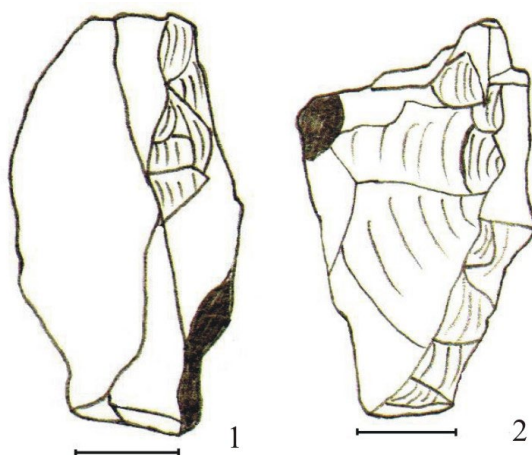


Fig. 6. Piese *demi-crête* și *à crête* din B1/1988 (SIII și SIV) (desen Mihaela Barbu)

Din punct de vedere tipologic, bordeiul B1/1988 a relevat 14 unelte, care pot fi încadrate în două categorii: *grattoir*-e (șapte) și piese cu urme de uzură (șapte).

*Grattoir*-ele au fost toate confecționate din silex de tip *bănățean*, materia primă care domină ansamblul, iar suporturile pe care s-au realizat sunt: lamă (PI. III/4), așchii simple (PI. III/3, 7) și așchii laminare (PI. III/1, 2, 5, 6). Fronturile de *grattoir* au fost efectuate la părțile distale ale pieselor. Din punct de vedere morfologic, cele șapte *grattoir*-e sunt directe convexe (PI. III/1, 2, 4, 6, 7), unul direct concav-convex (PI. III/3) și altul direct relativ concav (PI. III/5).

Piese cu urme de uzură sunt de două tipuri: cele care poartă pe una sau ambele margini urme de tocire și piesele cu urme de siliciu/lustru vegetal/macrolustru (SiO<sub>2</sub>) – inserțiile de seceră.

Piesele cu urme de tocire (patru) au fost confecționate din silex de tip *bănățean* (PI. IV/2a, 4a), jasp (PI. IV/3a) și obsidian (PI. IV/1a) și prezintă urme de uzură/tocire pe una sau ambele margini și la partea distală, urme care atestă folosirea lor în viața cotidiană. Aceste unelte sunt reprezentate de: lamă parțial corticală (PI. IV/1a), care prezintă urme de tocire accentuată pe marginea dreaptă spre partea distală (PI. IV/1b); lamă (PI. IV/2a) cu urme de tocire pe ambele margini (dublă utilizare) (PI. IV/2b, c, d, e), care prezintă pe marginea dreaptă două *encoche*-uri directe (PI. IV/2f), realizate, cel mai probabil, pentru a facilita înmănușarea într-un mâner; așchie (PI. IV/3a) cu partea distală tocită parțial (PI. IV/3b) și fragment proximo-mezial de lamă (PI. IV/4a), care prezintă urme de tocire pe ambele margini (dublă utilizare) (PI. IV/4b, c, d, e, f).

Inserțiile de seceră (trei) sunt din silex de tip *bănățean* (PI. III/8a), jasp (PI. III/9a) și rocă arsă (PI. III/10a), suporturile folosite sunt laminare și relevă două tipuri de seceri:

- seceră cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului, evidențiată de o lamelă (PI. III/8a) cu SiO<sub>2</sub> depus oblic bifacial pe marginea dreaptă (PI. III/8b, c) și de o lamă (PI. III/9a) cu SiO<sub>2</sub> depus oblic bifacial pe marginea stângă (PI. III/9b, c, d);
- seceră cu inserțiile înmănușate drept pe planul suportului, relevată de o lamă (PI. III/10a) cu SiO<sub>2</sub> depus drept bifacial pe marginea dreaptă (PI. III/10b), cealaltă margine, opusă (stânga) prezentând retușe (PI. III/10b) realizate pentru subțiere în vederea facilitării înmănușării. Aceste retușe au rol în prevenirea distrugerii părții interioare a șanțului de inserție de către marginile tăioase, în aderarea cât mai bună a adezivului și în adaptarea morfologiei piesei la axa liniară de-a lungul căreia a fost inserată<sup>24</sup>. Mai mult, această piesă a trecut printr-un proces de ardere, după folosire<sup>25</sup> și, cu toate acestea, SiO<sub>2</sub> este vizibil cu

<sup>24</sup> Carvalho *et alii* 2013, p. 39, Fig. 5.

<sup>25</sup> Barbu, Ciută 2017, p. 177.

ochiul liber (**Pl. III/10c, d**), ceea ce demonstrează că lustrul vegetal nu poate fi distrus de foc.

Urmează lotul de materiale litice cioplite (32 piese) provenite din SIII și SIV – stratul Ia (-0,30-0,45 m (31 piese) și -0,40-045 m (o piesă)) din zona centrală a sitului de la Mintia - *Gerhat*.

Acest strat a furnizat doar trei tipuri de materii prime: silexul de tip *bănățean* (24 exemplare), jaspul (șapte exemplare) și cuarțitul (un exemplar).

Silexul de tip *bănățean* are următoarele varietăți: galben cu vinișoare negre (**Fig. 7/1**), maro (**Fig. 7/2**), vișinii (**Fig. 7/3**); verzui cu vinișoare brune (**Fig. 7/4**); maro cu vinișoare negre (**Fig. 7/5**), galbene (**Fig. 7/6**), vișinii (**Fig. 7/7**); brun cu vinișoare negre (**Fig. 7/8**) și roșu cu vinișoare negre (**Fig. 7/9**).

Jaspul este mat cu diferite culori: roșu (**Fig. 7/10**), maro (**Fig. 7/11**), galben (**Fig. 7/12**) și albicios (**Fig. 7/13**).

Din punct de vedere tehnologic, stratul Ia a furnizat 21 de suporturi laminare (reprezentate de lame întregi și fragmentare și așchii laminare), 10 suporturi așchiale (reprezentate de așchii simple) și un fragment de jasp fără însemnătate arheologică.

Fazele debitajului relevă următoarea situație: debitajul de început indicat de două suporturi parțial corticale, prepararea debitajului marcată de 10 suporturi cu creastă și *plein débitage* indicată de 19 suporturi cu secțiune trapezoidală.

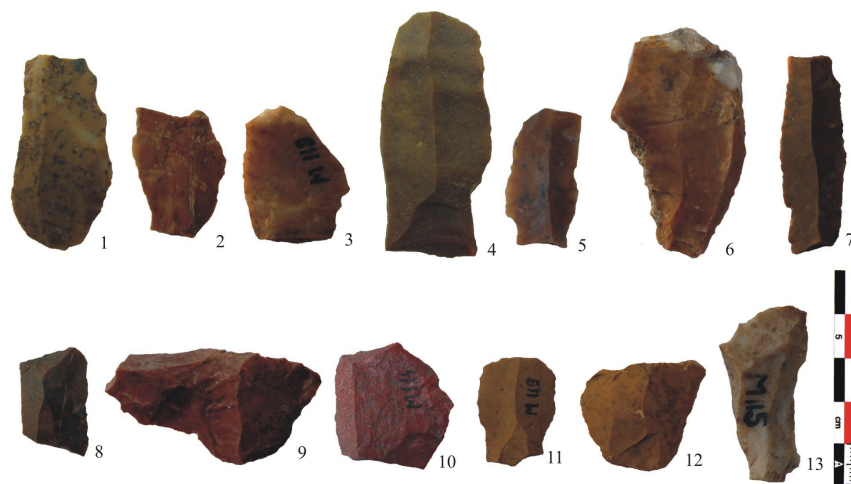


Fig. 7. Exemple de materii prime din stratul Ia din SIII și SIV din zona centrală a sitului de la Mintia – *Gerhat*

Absența nucleelor, numărul foarte mic al rezultatelor debitajului de început și numărul mai mare al rezultatelor celorlalte faze tehnologice (mai ales

al *pléin débitage*) demonstrează decorticarea, dar și prepararea și cioplirea rocilor în altă parte și nu *in situ* și transportarea pieselor semi-finite sau finite în așezare.



Fig. 8. Piesă *demi-crête* din statul Ia din SIII și SIV  
(desen Mihaela Barbu)

Percuția este directă, realizată cu percutor dur, evidențiată de suporturile laminare și așchiale care prezintă stigmatul bulbului de percuție (așchii bulbare și fisuri) și undele de șoc vizibile.

Tot din punct de vedere tehnic, se observă și prezența unei piese *demi-crête* pe lamă din silex de tip *bănățean* (Fig. 8).

Din punct de vedere tipologic, stratul Ia a furnizat 15 unelte, aproape jumătate din totalul pieselor. Este vorba despre opt *grattoir*-e, șase piese cu urme de uzură și o unealtă cu dublă întrebuințare.

*Grattoir*-ele au fost confecționate din silex de tip *bănățean* (șase) și jasp (două), iar suporturile pe care s-au realizat sunt: fragmente distale de lamă (Pl. V/4, 7), așchii laminare (Pl. V/1, 3) și așchii simple (Pl. V/2, 5, 6, 8). Fronturile de *grattoir* au fost efectuate la părțile distale ale pieselor. Un *grattoir* prezintă pe marginea stângă un *encoche* direct, realizat, probabil, pentru a facilita înmănușarea într-un mâner (Pl. V/7). Din punct de vedere morfologic, cele opt *grattoir*-e sunt directe convexe (Pl. V/1-44, 6,-8) și direct drept (Pl. V/5).

Piese cu urme de uzură sunt de două tipuri: cele care poartă pe una sau ambele margini urme de tocire și piesele cu urme de siliciu/lustru vegetal/macrolustru (SiO<sub>2</sub>) – inserțiile de seceră.

Piesele cu urme de tocire (patru) au fost toate realizate din silex de tip *bănățean* și prezintă urmele de folosire pe una dintre margini. Aceste unelte sunt reprezentate de: o așchie laminară mare (Pl. VI/1a), care prezintă urme de tocire pe marginea dreaptă, spre partea proximală (Pl. VI/1b); o așchie (Pl. VI/2a) cu

urme de tocire accentuată pe marginea dreaptă (Pl. VI/2b); o așchie laminară (Pl. VI/3a) cu marginea dreaptă tocită (Pl. VI/3b-d) și o așchie laminară (Pl. VI/4a), care prezintă urme de tocire tot pe marginea dreaptă (Pl. VI/4b-d).

Ambele inserții de seceră sunt din silex de tip *bănățean* (Fig. 7/5, 7) și relevă un singur tip de seceră: seceră cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului, evidențiată de două lame (Pl. V/9a și 9b-g, 10) cu SiO<sub>2</sub> depus oblic bifacial pe marginile stânga.

În ceea ce privește unealta cu dublă întrebuițare, este vorba despre o lamă (Pl. VI/5a), amenajată la partea distală într-un *grattoir* direct convex și care prezintă și SiO<sub>2</sub> pe marginea dreaptă (Pl. VI/5b-g), depus oblic bifacial, indicând o inserție de seceră. Pe de o parte, piesa a avut dublă întrebuițare, prima funcționalitate fiind aceea de *grattoir*, având în vedere faptul că SiO<sub>2</sub> s-a scurs pe frontul de *grattoir* (Pl. XV/5a) când piesa a căpătat a doua întrebuițare: aceea de inserție de seceră. Pe de altă parte, se observă cum pe marginea dreaptă, SiO<sub>2</sub> este afectat de retușele inverse (Pl. VI/5a), realizate pentru subțierea respectivei muchii și care arată faptul că ele au survenit după ce piesa a funcționat ca inserție de seceră. Intuim în această situație o a treia utilizare? Sau piesa a fost din nou folosită cu funcția de *grattoir*, care a trebuit, de data aceasta, înmănușat într-un mâner, subțierea muchiei drepte prin retușare facilitând acest proces?!

### Săpăturile arheologice din 1987, din SI și SII

Materialele sunt analizate stratigrafic, după cum urmează:

Nivel	Adâncime	Secțiune(i)	Strat/Complex	Nr. piese
strat IIa	-0,65-0,75 m/- 0,60-0,80 m	SII	strat	3
				Total=3 piese
strat I <sup>26</sup>	-0,45-0,60 (0,65) m (Ib)	SII	strat	21
	-0,30-0,60 m (Ib)	SII	strat	3
	-0,35-0,50 m (Ib)	SI	strat	29
	(Ib)	SI	B1/1987	46
	-0,30-0,50 m (Ib)	SI, C1	strat	4
	-0,30-0,45 m (Ia)	SII	strat	12
	-0,25-0,35 m (Ia)	SI	strat	54
	-0,15-0,30 m (Ia)	SI, C1	strat	2
				Total=171 piese

Tabel 2

Stratul IIa din SII/1987 a relevat doar trei piese litice cioplite, două suporturi așchiale și unul laminar, din silex de tip *bănățean* și jasp. O piesă este

<sup>26</sup> Drașovean 2013, p. 19.

reprezentată de un *grattoir* direct concav, atipic, pe așchie, cu retușe directe la partea distală și pe marginea dreaptă (**Fig. 9**).



Fig. 9. *Grattoir* atipic din stratul IIa din SII/1987 (desen Mihaela Barbu)

Stratul Ib din SI/1987, C1/1987 și SII/1987, cuprins în intervalele stratigrafice -0,45-0,60 (0,65) m, -0,30-0,60 m, -0,35-0,50 m, -0,30-0,50 m și care conține și bordeiul B1/1987 (SI) a furnizat, în total 103 piese litice cioplite (dintre care 46 în B1/1987 (SI)).

Întrucât materialul litic cioplit din B1/1988 (SIII și SIV) a fost analizat separat, materialul din B1/1987 (SI) va fi tratat la fel, separat de restul pieselor din stratul Ib din SI, C1 și SII.

Urmează lotul de materiale litice cioplite (57 de piese) provenite din SI/1987, C1/1987 și SII/1987 – stratul Ib (-0,45-0,60 (0,65) m (21 de piese) (SII), -0,30-0,60 m (trei piese) (SII), -0,35-0,50 m (29 de piese) (SI) și -0,30-0,50 m (patru piese) (C1/SI)) din zona estică a sitului de la Mintia - Gerhat.

Materia primă, din care provin cele 57 de piese litice cioplite ale stratului Ib, este destul de variată, deși sunt multe roci care se regăsesc doar o singură dată în ansamblul respectiv. Silexul de tip *bănățean* este predominant (39 de exemplare). Mai întâlnim jasp (șapte exemplare), rocă arsă (trei exemplare), silex cenușiu (două exemplare), cuarțit (două exemplare), silex de Herepeia<sup>27</sup> (un exemplar), silex semi-translucid (un exemplar), argilit (un exemplar) și o rocă neidentificată.

Silexul de tip *bănățean* are multe varietăți: maro cu vinișoare negre (**Fig. 10/1**)/roșii (**Fig. 10/2**)/brune (**Fig. 10/3**)/galbene; verzui cu vinișoare negre (**Fig.**

<sup>27</sup> Barbu 2007-2008, p. 47-97.

10/4); gălbui cu vinișoare negre (Fig. 10/5)/roșii; brun cu pete galbene (Fig. 10/6), vârgat.

Jaspul este de origine locală, de culoare gri mat<sup>28</sup> (Fig. 10/7), galben mat<sup>29</sup> (Fig. 10/8); cenușiu cu pete albe (Fig. 10/9); iar piesa din silex semi-translucid este de culoare maronie (Fig. 10/10), rocă asemănătoare cu silexul semi-translucid întâlnit în B1/1988 din SIII și SIV, care aparține stratului Ib din zona centrală a sitului.

În raport cu stratul Ib din zona centrală, stratul Ib din zona estică, în ceea ce privește materia primă, a furnizat două roci de foarte bună calitate: silex cenușiu mat (Fig. 10/11) și translucid (Fig. 10/12) și silex de Herepeia<sup>30</sup> (Fig. 10/13). În cadrul ansamblului întâlnim și argilit (Fig. 10/14).

Din punct de vedere tehnic, se constată un debitaj predominant laminar, reprezentat de 27 de suporturi laminare (lame întregi și fragmentare, așchii laminare) și de șase nuclee laminare (Pl. VII/1, 2, 3; VIII/1, 2, 5) din totalul de 10 astfel de piese. Debitajul are și un caracter așchial, prin prezența a 16 așchii simple. Ansamblul în discuție conține și patru fragmente litice fără importanță arheologică.

Așa cum am arătat mai sus, din cele 57 de piese, zece sunt nuclee (Pl. VII, VIII), ceea ce înseamnă că aproape  $\frac{1}{4}$  din totalul materialelor, dacă am calcula procentual, este reprezentat de nuclee, fapt neîntâlnit în stratul Ib din partea centrală a sitului de la Mintia - Gerhat. Materiile prime prezente în rândul nucleelor sunt silexul de tip *bănățean* (șase exemplare) (Pl. VII/2, 5; VIII/2-5), silexul de Herepeia (un exemplar) (Pl. VII/3), jaspul (un exemplar) (Pl. VII/4), două nuclee fiind arse (Pl. VII/1; VIII/1).

Având în vedere că șase nuclee sunt neepuizate și sunt din materii prime precum silexul de tip *bănățean* și jaspul (Pl. VII/4, 5; VIII/2-5), considerăm că acestea au fost aduse în așezare pentru a fi cioplite în vederea obținerii unor suporturi viabile pentru confecționarea uneltelor. Nucleul din silex de Herepeia este unul epuizat și este singura piesă din această rocă de foarte bună calitate din tot ansamblul litic.

În ceea ce privește forma, nucleele sunt în majoritate prismatice (Pl. VII, VIII/2-4), unul conic (Pl. VIII/5), iar altul alungit (Pl. VIII/1). Ele prezintă planuri de lovire multiple (Pl. VII/1, 2, 4, 5; VIII/1, 2, 4), opuse și încrucișate (Pl. VIII/2) sau doar opuse (Pl. VII/3), unul fiind unipolar (Pl. VIII/5).

---

<sup>28</sup> Barbu 2007-2008, p. 51-52.

<sup>29</sup> Barbu 2007-2008, p. 51-52.

<sup>30</sup> Barbu 2007-2008, p. 47-97.



Fig. 10. Exemple de materii prime din stratul Ib din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat

Din punct de vedere tehnologic, întâlnim pentru cele 43 de piese (din 57, zece sunt nuclee, iar patru fragmente fără importanță) toate fazele debitajului: debitajul de început reprezentat de 11 suporturi așchiale și laminare parțial

corticale (+1 cortical), prepararea debitajului prin 13 piese cu creastă și *plein débitage*, care ilustrat de 18 suporturi cu secțiune trapezoidală.

Observăm că decorticarea primară (suporturi corticale) lipsește, nucleele beneficiind de o preparare incipientă înainte de a fi transportate în așezare.

Tot din punct de vedere tehnic, se observă și prezența unei piese *demi-crête* reprezentată de o lamă din silex de tip *bănățean* (Fig. 11).

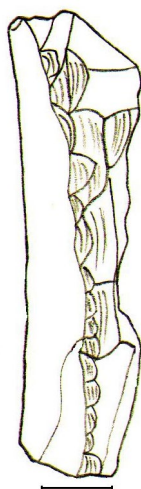


Fig. 11. Piesă *demi-crête* din statul Ib din SII (desen Mihaela Barbu)

Din punct de vedere tipologic, am identificat 21 de unelte, ceea ce reprezintă aproape 50% din totalul pieselor litice cioplite. Este vorba despre zece *grattoir*-e și 11 piese cu urme de uzură.

*Grattoir*-ele au fost confecționate din silex de tip *bănățean* (nouă) și silex semi-translucid (unul), iar suporturile pe care s-au realizat sunt: lame (Pl. IX/1), fragmente distale de lamă (Pl. IX/2-4), așchie laminară (Pl. IX/5) și așchii simple (Pl. IX/6-10). Fronturile de *grattoir* au fost efectuate la părțile distale ale pieselor în două cazuri. Într-un singur caz, frontul de *grattoir* a fost realizat pe marginea stângă a piesei, prin retușe directe (Pl. IX/2), piesă care prezintă pe cealaltă margine un *encoche* direct larg, realizat, probabil, pentru a facilita înmănușarea într-un mâner. Din punct de vedere morfologic, cele zece *grattoir*-e sunt directe convexe (Pl. IX/1, 3, 5, 6, 8, 9, 10), direct concav (Pl. IX/2) și direct drept (Pl. IX/4).

Piesele cu urme de uzură sunt de două tipuri: cele care poartă pe una sau ambele margini urme de tocire și piesele cu urme de siliciu/lustru vegetal/macrolustru (SiO<sub>2</sub>) – inserțiile de seceră.

Piesele cu urme de tocire (șapte din silex de tip *bănățean* și unul din jasp) sunt reprezentate de suporturi așchiale și laminare cu marginea stângă cu urme de tocire (PI. X/1-5), de un suport laminar cu marginea dreaptă tocită spre partea distală (PI. X/6), un suport așchial cu partea distală cu urme de uzură (PI. X/7) și un suport laminar cu ambele margini tocite (dublă utilizare) (PI. X/8).

Cele trei inserții de seceră sunt din silex de tip *bănățean* (PI. IX/11-13), pe suporturi laminare și relevă un singur tip de seceră: seceră cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului, evidențiată de un fragment proximal de lamă (PI. IX/11a) cu SiO<sub>2</sub> depus oblic bifacial pe marginea stângă (PI. IX/11b), de un fragment mezial de lamă (PI. IX/12a) cu SiO<sub>2</sub> depus oblic bifacial tot pe marginea stângă (PI. IX/12b) și de un fragment distal de lamă (PI. IX/13a) cu SiO<sub>2</sub> depus pe colțul din partea de jos a marginii drepte, vizibil unifacial, restul piesei lipsind. Această piesă prezintă la partea distală retușe și două *encoche*-uri directe, realizate, cel mai probabil, pentru facilitarea înmănușării (PI. IX/13b).

Am observat că aproape toate uneltele au fost realizate pe suporturi din silex de tip *bănățean* (19), fiind folosite și jaspul (unu) și silexul semi-translucid (unu).

Urmează lotul de materiale litice cioplite provenite din B1/1987 din SI, complex – bordei – care aparține stratului Ib din zona estică a sitului de la Mintia - Gerhat.

Este vorba despre 46 de piese litice cioplite, realizate din roci de mai multe tipuri:

- silex de tip *bănățean* (34 de exemplare) care prezintă doar trei varietăți: maro cu vinișoare negre (Fig. 12/1)/roșii (Fig. 12/2), verzui închis cu vinișoare negre (Fig. 12/3) și brun cu vinișoare negre (Fig. 12/4);
- jasp (șapte exemplare), maroniu (Fig. 12/5) și maro mat (Fig. 12/6);
- silex semi-translucid (două exemplare), maroniu (Fig. 12/7) și vărgat (Fig. 12/8);
- silex cenușiu mat cu pete albe (un exemplar) (Fig. 12/9);
- cuarțit (un exemplar);
- rocă arsă (un exemplar).

Din punct de vedere tehnologic, debitajul ansamblului litic cioplit din complexul B1/1987 are un caracter laminar (24 de suporturi laminare și un nucleu laminar), dar conține și o componentă așchială (18 suporturi așchiale). Se observă patru nuclee.

Debitajul de început este reprezentat prin 11 suporturi așchiale și laminare parțial corticale, din silex de tip *bănățean* (șapte), jasp (două), cuarțit (unu) și rocă arsă (unu). Nu se observă decorticarea primară, care probabil s-a realizat la locul de aprovizionare cu roci, această primă etapă având și rolul depistării materiei prime de bună calitate sau a anumitor roci preferate.

Prepararea debitajului este reprezentată de 14 suporturi așchiale și laminare cu creastă, din silex de tip *bănățean* (12), jasp (unu) și silex semi-translucid (unu).

*Plein débitage* este reprezentată de 17 suporturi așchiale și laminare cu secțiune trapezoidală din silex de tip *bănățean* (14), jasp (două) și silex semi-translucid (unu).



Fig. 12. Exemple de materii prime din B1/1987 aparținând stratului Ib (SI) din zona estică a sitului de la Mintia – *Gerhat*

Bordeiul B1/1987 a furnizat și patru nuclee: trei prismatice, epuizate, din jasp (**Fig. 13/1, 2**) și silex cenușiu mat cu pete albe (**Fig. 13/3**), multipolare. Nucleul din silex cenușiu mat cu pete albe este laminar și a fost transformat în unealtă (*grattoir*), fiind vorba despre o materie primă de o calitate superioară. Ultimul nucleu este neepuizat, din silex de tip *bănățean* și multipolar (**Fig. 13/4**).

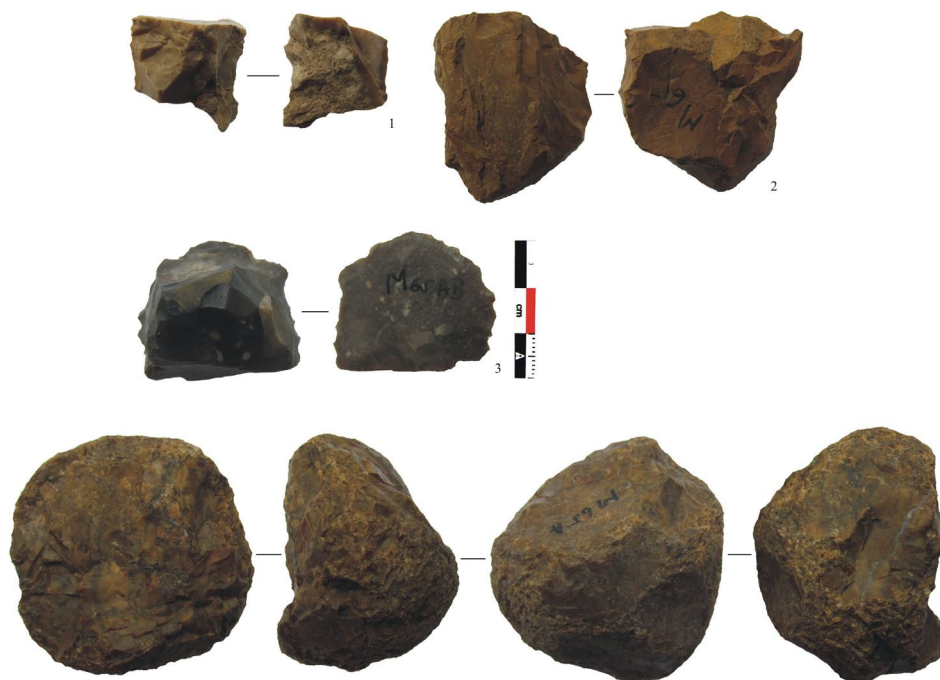


Fig. 13. Nuclee din B1/1987 (SI) aparținând stratului Ib din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat

Din punct de vedere tipologic, am identificat 26 de unelte, ceea ce reprezintă mai mult de 50% din totalul pieselor litice cioplite (42, fără nuclee). Este vorba despre 16 piese cu urme de uzură, nouă *grattoir*-e și o piesă retușată.

Piesele cu urme de uzură sunt de două tipuri: cele care poartă pe una sau ambele margini urme de tocire și piesele cu urme de siliciu/lustru vegetal/macrolustru ( $\text{SiO}_2$ ) – inserțiile de seceră.

Piesele cu urme de tocire sunt din silex de tip *bănățean* (10), jasp (două) și silex semi-translucid (una), iar dintre acestea vom exemplifica următoarele: suporturi așchiale și laminare cu marginea stângă cu urme de uzură/tocire (Pl. XI/2, 4, 6), suporturi laminare cu marginea dreaptă tocită (Pl. XI/3, 5), așchie laminară cu partea distală uzată (Pl. XI/1), lamă cu ambele margini tocite spre partea proximală (dublă folosire) (Pl. XI/7).

Cele trei inserții de seceră sunt din silex de tip *bănățean*, după cum urmează: așchie cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea dreaptă, drept bifacial (Pl. XII/10), lamă cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea stângă, oblic bifacial (Pl. XII/11) și lamă cu  $\text{SiO}_2$  depus pe tăișul marginii stângi, bifacial, piesă care prezintă pe fiecare

marginile la partea distală câte un *encoche* direct, pentru subțiere în vederea înmănușării (Pl. XII/12). Identificăm folosirea a două tipuri de seceri: seceră cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului și seceră cu inserțiile înmănușate drept pe planul suportului.

*Grattoir*-ele au fost confecționate din silex de tip *bănățean* (șapte), silex semi-translucid (unu) și silex cenușiu mat cu pete albe (unu), iar suporturile pe care s-au realizat sunt laminare și așchiale, dar și un nucleu: lame (Pl. XII/8, 9), fragmente distale de lamă (Pl. XII/4, 7), așchii laminare (Pl. XII/2, 3, 5), așchie simplă (Pl. XII/1). Fronturile de *grattoir* au fost efectuate la părțile distale ale pieselor în șapte cazuri, iar în alt caz, frontul de *grattoir* a fost realizat pe trei muchii ale unui nucleu epuizat (pe care l-am amintit mai sus) (Pl. XII/6). Din punct de vedere morfologic, cele nouă *grattoir*-e sunt directe convexe, unul fiind dublu (Pl. XII/3), iar unul aproape circular (Pl. XII/6).

Piesa retușată este o așchie cu partea distală amenajată prin retușe inverse (Pl. XI/8a-b).

Urmează lotul de materiale litice cioplite (68 de piese) provenite din SI/1987, C1/1987 și SII/1987 – stratul Ia – cuprins în următoarele intervale stratigrafice: -0,30-0,45 m (12 piese) (SII), -0,25-0,35 m (54 de piese) (SI) și -0,15-0,30 m (două piese) (C1/SI) din zona estică a sitului de la Mintia - *Gerhat*.

Stratul Ia a relevat 51 de exemplare din silex de tip *bănățean*, opt piese din jasp, două din silex, una din silex semi-translucid și șase fragmente fără importanță arheologică.

În ceea ce privește silexul de tip *bănățean*, acesta prezintă multe varietăți, însă cea care predomină, diferit de tot ce am analizat până acum, este cea maro cu vinișoare brune (Fig. 14/1), care ocupă aproape jumătate din totalul pieselor din această rocă din acest strat. Celelalte varietăți sunt maro cu vinișoare negre (Fig. 14/2)/roșii (Fig. 14/3); gălbui cu vinișoare maro (Fig. 14/4); roșu cu vinișoare negre (Fig. 14/5); verzui cu vinișoare negre (Fig. 14/6) și silex de tip *bănățean* ars (Fig. 14/7, 8).

Jaspul este brun (Fig. 14/9), maro (Fig. 14/10) (varietate identică cu jaspul maro mat din B1/1987 (Fig. 12/6)) și albicios-marونی (Fig. 14/11).

Am mai identificat două piese din silex galben semi-translucid (Fig. 14/12), albicios semi-translucid (Fig. 14/14) și brun mat (Fig. 14/13).

Din punct de vedere tehnologic, debitajul ansamblului litic cioplit din stratul Ia are un caracter laminar (41 de suporturi laminare și un nucleu laminar), dar conține și o componentă așchială (19 suporturi așchiale). Se observă două nuclee.

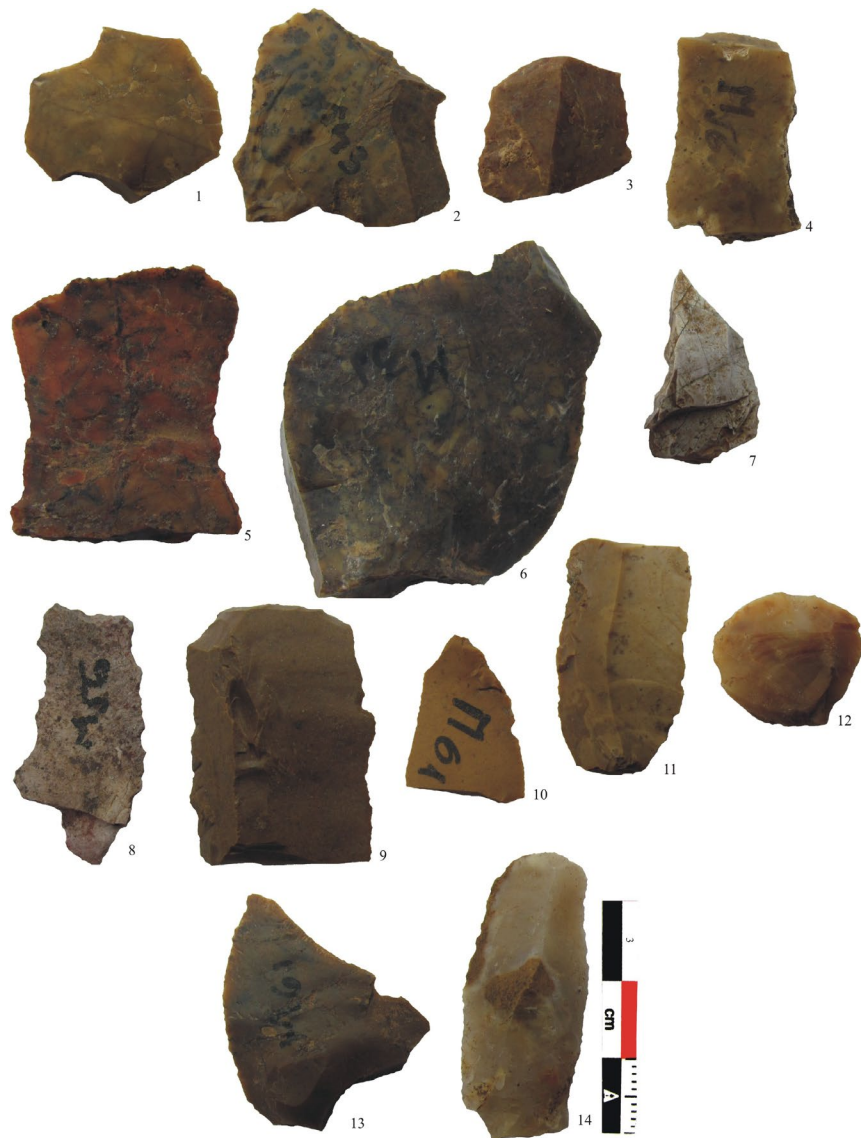


Fig. 14. Exemple de materii prime din stratul Ia (SI, SII, C1/SI) din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat

Debitajul de început înregistrează în acest strat doar opt suporturi parțial corticale, din silex de tip *bănățean* (cinci), jasp (două) și silex albicios semi-

translucid (unul). Se observă din nou absența decorticării primare, prin lipsa suporturilor corticale.

Prepararea debitajului este reprezentată prin 22 de suporturi cu creastă din silex de tip *bănățean* (21) și jasp (unu).

*Plein débitage* înregistrează 30 de suporturi cu secțiune trapezoidală, din silex de tip *bănățean* (23), jasp (cinci) și silex (două).

Aminteam mai sus și de două nuclee: ambele din silex de tip *bănățean*, epuizate, unul cu planuri de lovire multipolare (Fig. 15/1), celălalt laminar, de asemenea multipolar (Fig. 15/2).

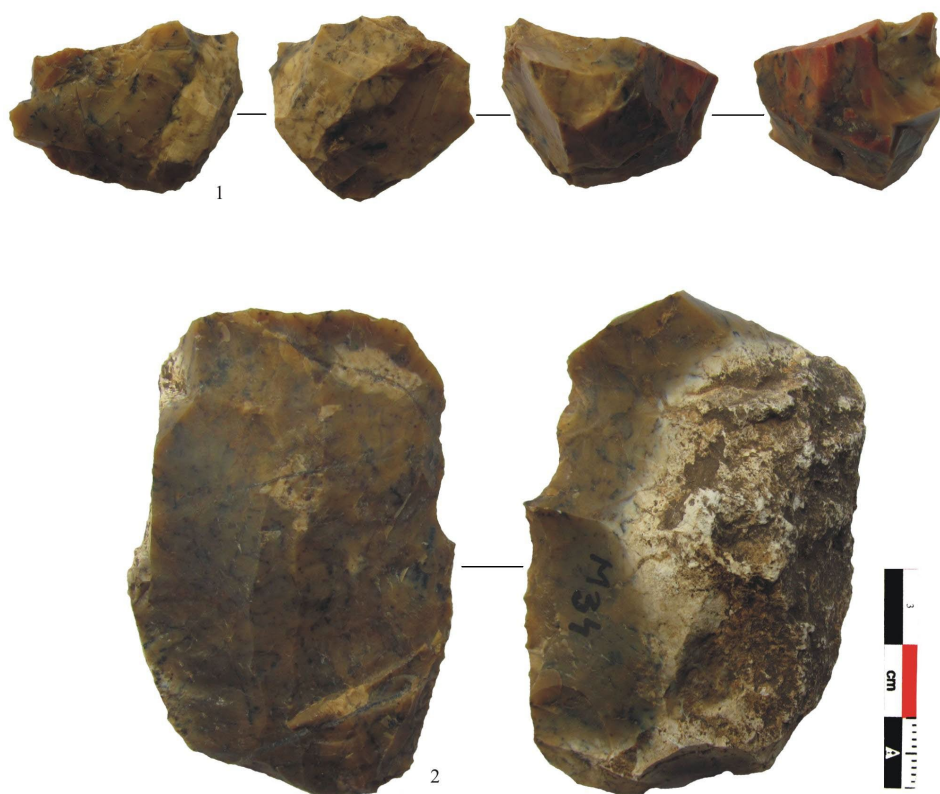


Fig. 15. Nuclee din stratul Ia (SI, SII, C1/SI) din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat



Fig. 16. Piesă *demi-crête* din statul Ia din SI din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat (desen Mihaela Barbu)

Tot din punct de vedere tehnic, se observă și prezența unei piese *demi-crête* pe lamă din silex de tip *bănățean* (Fig. 16).

Din punct de vedere tipologic, am identificat 30 de unelte, ceea ce reprezintă 50% din totalul pieselor litice cioplite (60, fără nuclee și fragmentele fără importanță arheologică). Este vorba despre 19 piese cu urme de uzură, nouă *grattoir*-e, o unealtă cu dublă întrebuințare și un posibil vârf de săgeată.

Piesele cu urme de uzură sunt de două tipuri: cele care poartă pe una sau ambele margini urme de tocire și piesele cu urme de siliciu/lustru vegetal/macrolustru ( $\text{SiO}_2$ ) – inserțiile de seceră.

Piese cu urme de tocire sunt în număr de 14 din silex de tip *bănățean*, iar dintre acestea vom exemplifica următoarele: suporturi așchiale și laminare cu marginea stângă cu urme de uzură/tocire (Pl. XIII/1, 4, 8), suporturi laminare cu marginea dreaptă tocită (Pl. XIII/2, 7), așchie cu partea distală tocită (Pl. XIII/3), suporturi laminare cu ambele margini tocite (dublă folosire) (Pl. XIII/5, 6).

Cele cinci inserții de seceră sunt din silex de tip *bănățean* (patru) și jasp (unu), după cum urmează: așchie laminară cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea stângă drept unifacial (Pl. XIV/10), lamă cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea stângă oblic bifacial (Pl. XIV/11), fragment distal de lamă cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea stângă și la partea distală oblic bifacial (Pl. XIV/12), fragment proximo-mezial de lamă cu  $\text{SiO}_2$  depus pe marginea dreaptă oblic bifacial (Pl. XIV/13) și un fragment mezial de lamă arsă (Pl. XIV/14b) cu  $\text{SiO}_2$  vizibil pe marginea stângă oblic

bifacial (**Pl. XIV/14a**), cu mențiunea că este al doilea caz în care observăm că lustrul vegetal nu a fost afectat de foc. Identificăm folosirea a două tipuri de seceră: secera cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului și secera cu inserțiile înmănușate drept pe planul suportului.

*Grattoir*-ele au fost confecționate din silex de tip *bănățean* (opt) și jasp (unu), iar suporturile pe care s-au realizat sunt: lame întregi și fragmentare (**Pl. XIV/1, 3, 6, 8, 9**), așchii laminare (**Pl. XIV/4, 5**) și așchii simple (**Pl. XIV/2, 7**). Fronturile de *grattoir* au fost efectuate la părțile distale ale pieselor. Din punct de vedere morfologic, cele nouă *grattoir*-e sunt directe convexe.

Unealta cu dublă întrebuințare este o așchie laminară din silex de tip *bănățean* (**Fig. 17/1a**), cu partea distală amenajată într-un *grattoir* direct convex, prin retușe directe, dar și cu SiO<sub>2</sub> depus pe marginea stângă, drept bifacial (**Fig. 17/1b**). Nu se poate preciza prima funcționalitate a piesei.

O piesă interesantă este reprezentată de o așchie din silex, care după formă pare a sugera un vârf de săgeată, fără să fi suferit, totuși, nicio amenajare în acest sens (**Fig. 17/2a-b**).

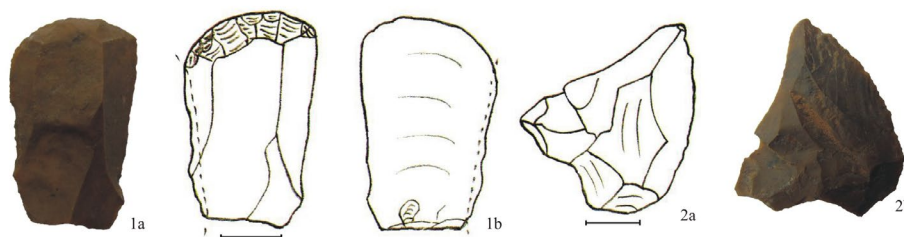


Fig. 17. Unealtă cu dublă întrebuințare – 1a-b și posibil vârf de săgeată – 2a-b din stratul Ia din S1, S2 și C1 din zona estică a sitului de la Mintia – *Gerhat* (desen Mihaela Barbu)

Sintetizând informațiile de mai sus, se observă incidența foarte mare a silexului de tip *bănățean* în ansamblul litic cioplit studiat, în cadrul ambelor zone cercetate ale sitului de la Mintia – *Gerhat*. Este vorba despre o rocă al cărei aport feruginos, prin colorația specifică oxizilor de fier, imprimă și culoarea vizibilă macroscopic<sup>31</sup>. Acest tip de silex a fost documentat de E. Comșa<sup>32</sup>, astfel de zăcăminte regăsindu-se în partea vestică a Munților Poiana Ruscă, în speță, în Banat (**Fig. 18**).

<sup>31</sup> Bălțean *et alii* 2008, p. 15; Crandell 2008, p. 40.

<sup>32</sup> Comșa 1971; Comșa 1987.

În cadrul ansamblului litic cioplit studiat apar într-o incidență destul de scăzută roci foarte asemănătoare cu rocile întâlnite în sursa unitară de materii prime de la Valea Roatei-dealurile limitrofe acestuia-Herepeia-Cherghes-Cârjiți<sup>33</sup>, care se întinde între Valea Mureșului și Valea Nandrului, cum ar fi: jaspul peștriș<sup>34</sup> în zona centrală a sitului și jaspul gri mat<sup>35</sup> și galben mat<sup>36</sup> sau silexul de Herepeia<sup>37</sup> în zona estică. Sursa respectivă cu zăcăminte de jaspuri și silexuri se află în proximitatea sitului de la Mintia – Gerhat (Fig. 18), iar prezența în sit a acestor roci asemănătoare poate indica faptul că locuitorii așezării descoperiseră zona respectivă. Totuși, în lipsa unor analize de specialitate asupra rocilor, acest lucru rămâne la stadiul de supoziție.

De asemenea, în lipsa unor analize comparative între eşantioane din cadrul sitului și eşantioane din zonele cu zăcăminte de silex de tip *bănățean*, nu avem certitudinea că piesele de la Mintia – Gerhat provin din roci întâlnite în vestul Munților Poiana Ruscă, putem doar presupune, dat fiind faptul că este singura zonă documentată până acum cu astfel de roci.

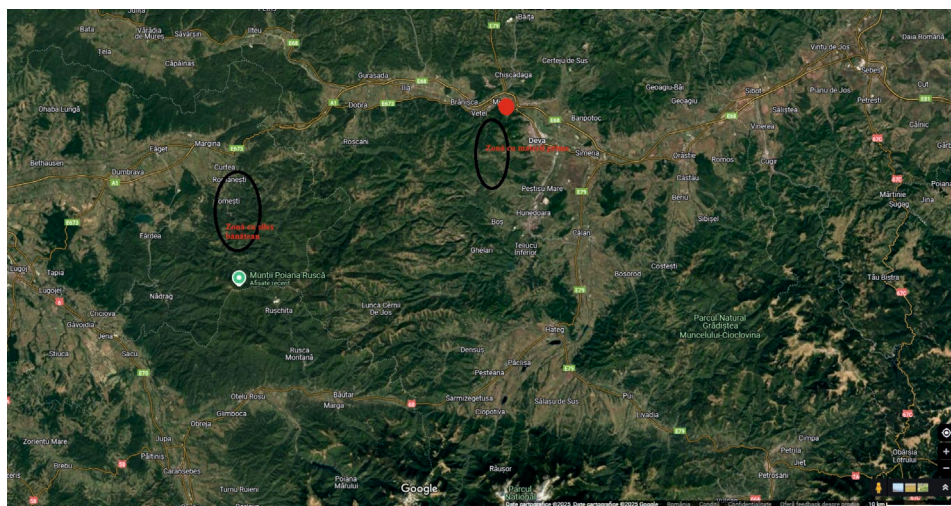


Fig. 18. Zonele cu materii prime în raport cu situl de la Mintia – Gerhat (prelucrare Google-Maps Mihaela Barbu)

<sup>33</sup> Barbu 2007-2008, p. 53.

<sup>34</sup> Barbu 2007-2008, p. 50.

<sup>35</sup> Barbu 2007-2008, p. 51-52.

<sup>36</sup> Barbu 2007-2008, p. 51-52.

<sup>37</sup> Barbu 2007-2008, p. 47-97.

## Concluzii

Locuitorii aşezării eneolitice de la Mintia – *Gerhat* au folosit cu predilecție silexul de tip *bănăţean* pentru a-şi confecţiona uneltele necesare. O dovadă a faptului că zona cu astfel de zăcămintele nu era tocmai apropiată, o reprezintă lipsa decorticării primare observate în ambele zone cercetate ale sitului, în ceea ce priveşte abordarea materiei prime. O altă abordare pertinentă, atunci când zonele cu roci se află la distanţe îndepărtate faţă de aşezare, este aceea de a transporta nucleeele preparate (decorticate primar şi pregătite pentru un debitaj care asigură detaşarea unor piese viabile confecţionării de unelte), fapt întâlnit în cadrul cercetării din zona estică a sitului, prin prezenţa celor şase nucleee laminare neepuizate.

Prezenţa nucleului epuizat din silex de Herepeia poate indica existenţa undeva în zonele rămase necercetate ale aşezării a suporturilor litice care au rezultat în urma debitajului nucleului. Poate fi şi cazul nucleului epuizat din silex cenuşiu mat cu pete albe, de calitate superioară, care a fost transformat în unealtă.

Piesele cu urme de tocire şi inserţiile de seceră predomină în cadrul ansamblurilor litice cioplite descoperite în timpul celor două campanii de săpături arheologice. Piesele cu urme de tocire au putut servi mai multor activităţi care includeau tăiatul diferitelor materii/ale. Recoltarea gramineelor cu ajutorul secerilor cu elementele componente inserate oblic pe planul suportului şi a secerilor cu inserţiile înmănuşate drept pe planul suportului este indicată de prezenţa pieselor cu urme de  $\text{SiO}_2$  – inserţii de seceră. Am observat cum siliciul din graminee este vizibil cu ochiul liber chiar şi atunci când a fost supus focului.

*Grattoir*-ele sunt o componentă consistentă în cadrul uneltelor identificate, acestea putând fi folosite cu scopul de a răzui.

Observăm deci că uneltele folosite sunt de mai multe tipuri şi indică activităţi ca prelucrarea pieilor, activităţi de tăiat diferite tipuri de materiale, recoltarea gramineelor şi probabil vânătoarea.

De asemenea, uneltele relevă comportamente foarte pragmatice adoptate de omul eneolitic, atunci când realizează amenajări de tip *encoche* pe marginile pieselor, marginile căpătând astfel forme care se pretează înmănuşării în mână sau când uneltele de tipul elemente componente de seceră sunt preparate prin retuşare pe marginile care au fost inserate în şanţul suportului, cu scopul de a adapta morfologia piesei la axa respectivului şanţ de inserţie şi de a nu îi distruge structura.

Se observă şi aprecierea de care se bucură rocile de foarte bună calitate, încât un simplu nucleu epuizat, de exemplu, este transformat într-un *grattoir*, nedorindu-se debarasarea de o materie primă superioară calitativ.

Re-activarea uneltelor este o practică des întâlnită în preistorie (şi nu doar pentru cele din piatră, ci şi din alte materiale) şi identificată în aşezarea

eneolitică de la Mintia – *Gerhat*, într-un caz fiind posibil ca o singură unealtă să poarte stigmatul a trei funcționalități.

#### THE ENEOLITHIC SETTLEMENT AT MINTIA – *GERHAT* IN THE LIGHT OF THE ANALYSIS OF THE CHIPPED STONE MATERIAL

##### ABSTRACT

This work is more of an analysis report of the knapped lithic material discovered at the Mintia - *Gerhat* site during two archaeological research campaigns. The Eneolithic settlement here belongs to the Foeni-Petrești Cultural Complex. The inhabitants of the Eneolithic settlement at Mintia – *Gerhat* preferred to use Banat-type flint to make the necessary tools, which they procured from an area probably not close to the settlement. The tools used are of several types and indicate activities such as leather processing, cutting various types of materials, harvesting grasses and probably hunting. Certain care and attention are observed in the manufacture of the tools, in terms of retouching the sickle inserts on the edges opposite the active ones, so as not to destroy the structure of the insertion groove. Furthermore, some tools have been reactivated.

##### LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. Image with the sections researched in 1988 (Florin Drașovean archive)
- Fig. 2. Examples of raw materials from layer II (SIII and SIV), from the central area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 3. Core from layer II (SIII and SIV), from the central area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 4. Examples of raw materials from B1/1988 belonging to layer Ib (SIII and SIV) from the central area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 5. Cores from B1/1988 (SIII și SIV)
- Fig. 6. *Demi-crête* and *à crête* pieces from B1/1988 (SIII and SIV) (drawing by Mihaela Barbu)
- Fig. 7 – Examples of raw materials from layer Ia of SIII and SIV from the central area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 8 – *Demi-crête* piece from layer Ia of SIII and SIV (drawing by Mihaela Barbu)
- Fig. 9 – Atypical scraper from layer IIa of SII/1987 (drawing by Mihaela Barbu)
- Fig. 10 – Examples of raw materials from layer Ib of SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 11 – *Demi-crête* piece from layer Ib of SII (drawing by Mihaela Barbu)
- Fig. 12 – Examples of raw materials from B1/1987 belonging to layer Ib (SI) from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 13 – Cores from B1/1987 (SI) belonging to layer Ib from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site
- Fig. 14 – Examples of raw materials from layer Ia (SI, SII, C1/SI) from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site

Fig. 15 – Cores from layer Ia (SI, SII, C1/SI) from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site

Fig. 16 – *Demi-crête* piece from layer Ia of SI from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site (drawing by Mihaela Barbu)

Fig. 17 – Dual-use tool – 1a-b and possible arrowhead – 2a-b from layer Ia of S1, S2 and C1 from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site (drawing by Mihaela Barbu)

Fig. 18 – Distances of raw material areas in relation to the Mintia – *Gerhat* site (Google-Maps processing Mihaela Barbu)

Pl. I – Map of Romania with the location of the site at Mintia – *Gerhat* (Hunedoara County); 2 – Physical-geographical location of the site at Mintia – *Gerhat* (Hunedoara County) (Google-maps processing Mihaela Barbu)

Pl. II – Tools from layer II (SIII and SIV) from the central area of the Mintia – *Gerhat* site (details taken with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. III – Tools from dwelling B1/1988 (SIII and SIV) from the central area of the Mintia – *Gerhat* site: 1-7 – scrapers; 8a-10d – sickle inserts (details taken with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. IV – Tools – pieces with traces of wear – from dwelling B1/1988 (SIII and SIV) in the central area of the Mintia – *Gerhat* site (details taken with a digital microscope at 50X magnification)

Pl. V – Tools from layer Ia of SIII and SIV from the central area of the Mintia – *Gerhat* site: 1-8 – scrapers; 9a-10 – sickle inserts (details made with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. VI – Tools from layer Ia of SIII and SIV from the central area of the Mintia – *Gerhat* site: 1a-4d – pieces with traces of wear; 5a-g – dual-use tool (*grattoir*/sickle insert) (details taken with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. VII – Cores from layer Ib from SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site

Pl. VIII – Cores from layer Ib from SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site

Pl. IX – Tools from layer Ib from SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site: 1-10 – scrapers; 11a-13b – sickle inserts (details made with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. X – Tools – pieces with traces of wear – from layer Ib in SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site (details taken with a digital microscope at 50X magnification)

Pl. XI – Tools from B1/1987 (SI) from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site: 1-7 – examples of pieces with traces of wear; 8a, b – retouched piece (details taken with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

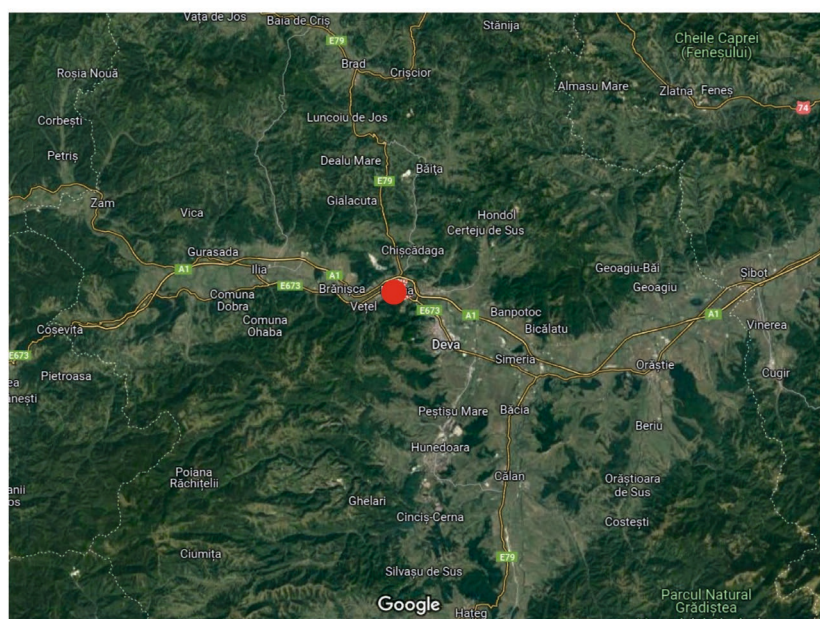
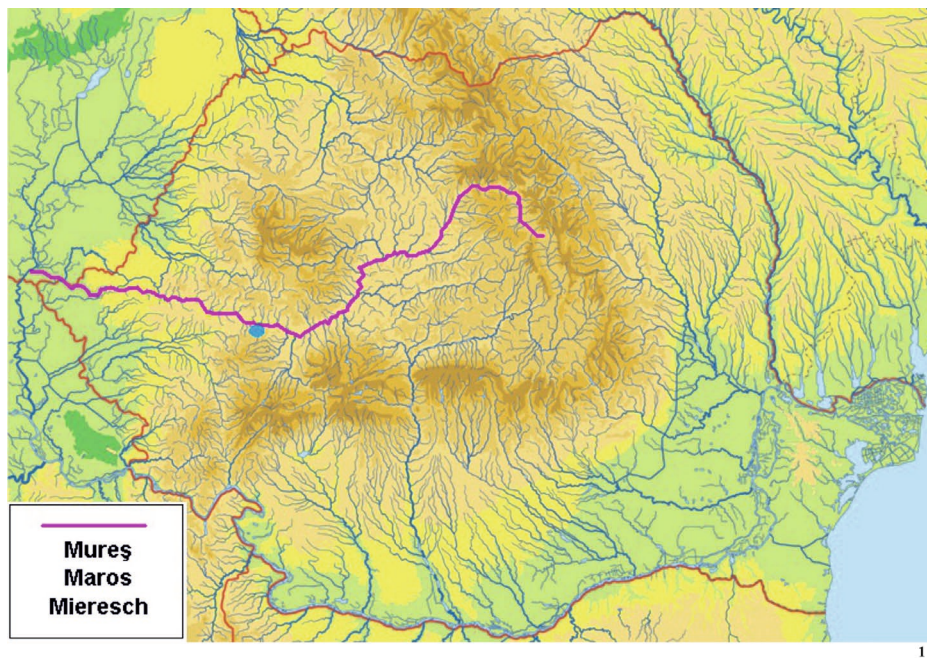
Pl. XII – Tools from B1/1987 (SI) from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site: 1-9 – scrapers; 10-12 – sickle inserts (drawing by Mihaela Barbu)

Pl. XIII – Tools – examples of pieces with traces of wear – from layer Ia in SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – *Gerhat* site (details taken with a digital microscope at 50X magnification)

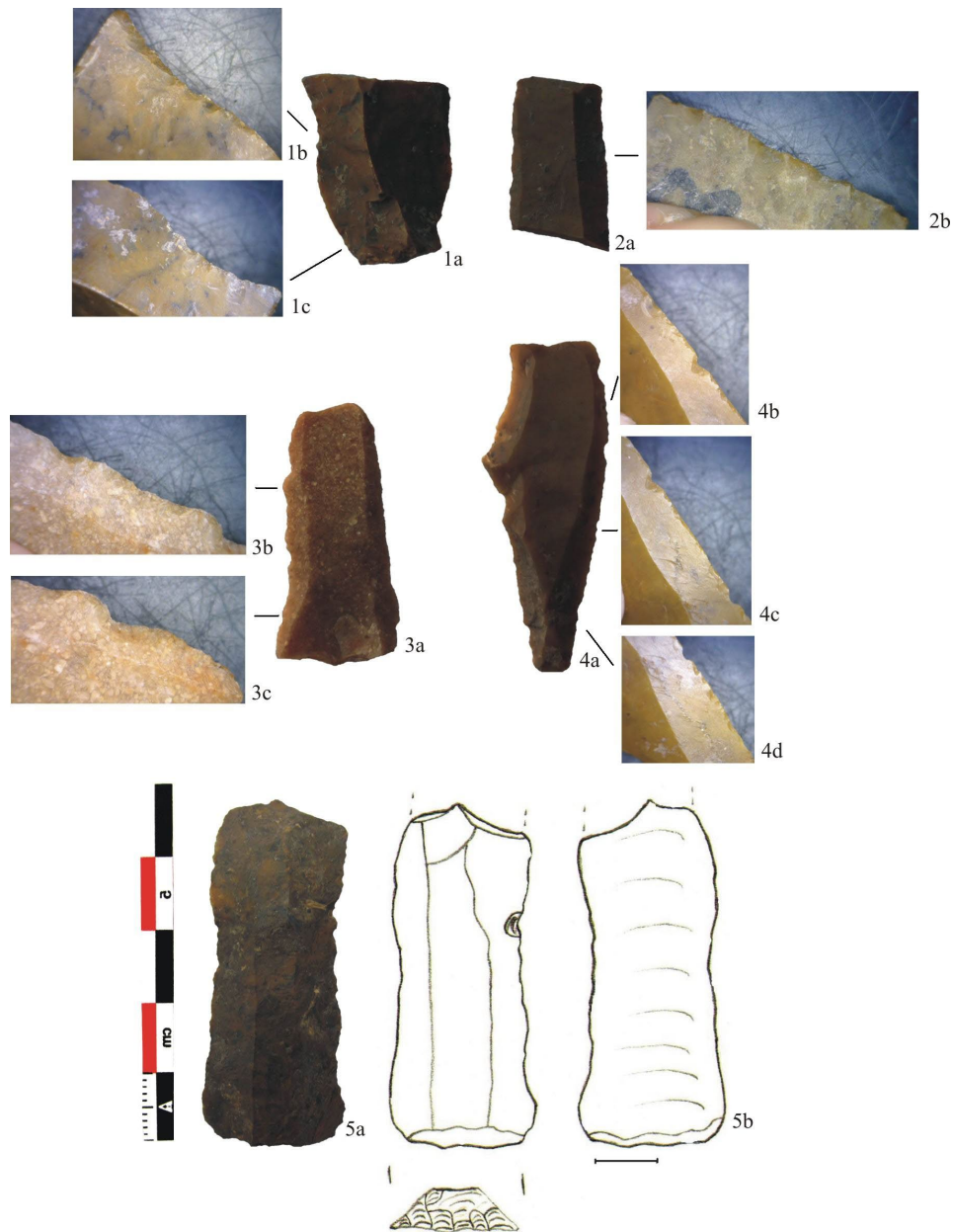
Pl. XIV – Tools from layer Ia from SI, C1 and SII from the eastern area of the Mintia – Gerhat site: 1-9 – scrapers; 11-14b – sickle inserts (details made with a digital microscope at 50X magnification) (drawing by Mihaela Barbu)

#### Bibliografie:

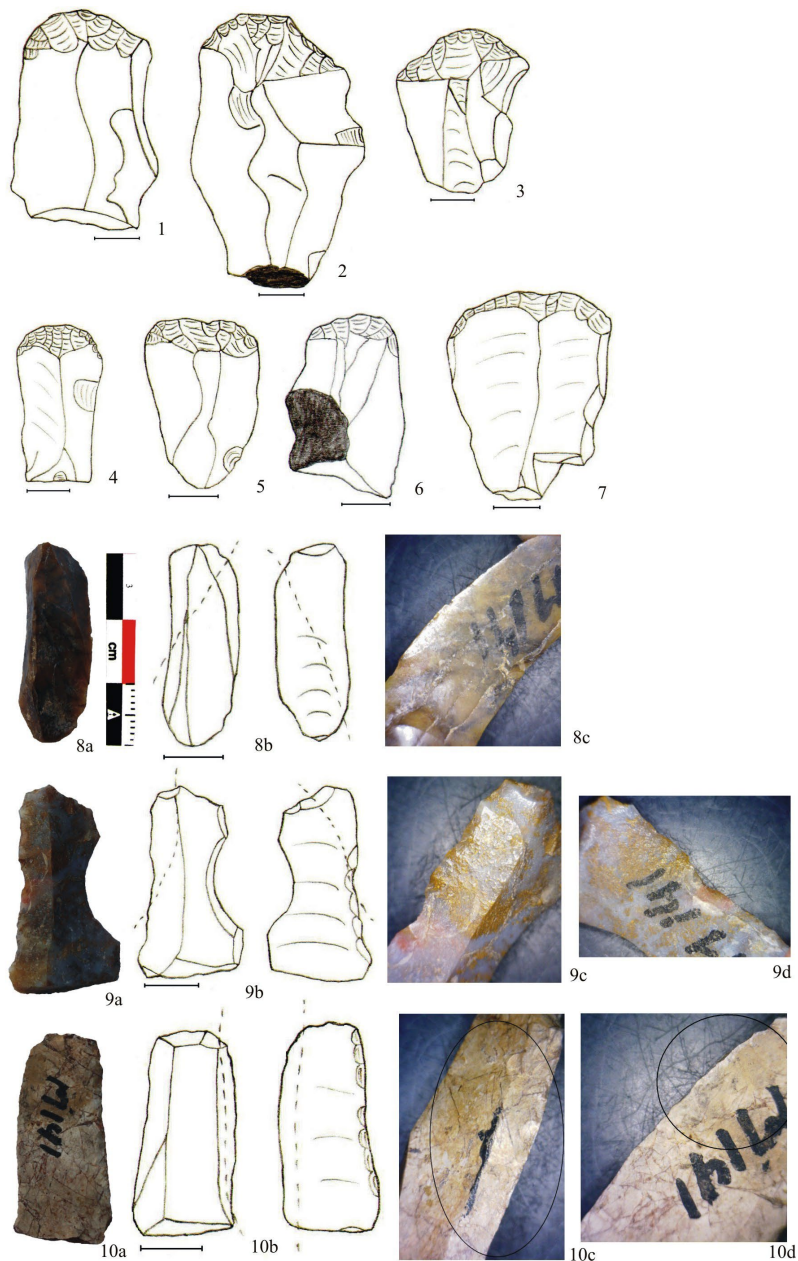
- Barbu 2007-2008 – M. Barbu, „Arheologie experimentală. Confectionarea uneltelor preistorice din piatră cioplită”, *Sargetia*, XXXV-XXXVI, 2007-2008, p. 7-98
- Barbu, Ciută 2017 – M.-M. Barbu, M.-M. Ciută, „Industria litică cioplită eneolitică de la Șeușa - Gorgan (com. Ciugud, jud. Alba)”, *Apulum*, LIV/1, 2017, p. 155-188
- Bălțean *et alii* 2008 – I. C. Bălțean, M. Gligor, C. G. Tămaș, E. Săsăran, „Industria litică cioplită a grupului cultural Foeni de la Alba Iulia – Lumea Nouă. Comportament tehnic, morfologie, preferințe”, *Analele Banatului*, S. N., XVI, 2008, p. 11-29
- Carvalho *et alii* 2013 – A. Carvalho, J. F. Gibaja, J. L. Cardoso, „Insights into the earliest agriculture of Central Portugal: Sickle implements from Early Neolithic site of Cortiçóis (Santarém)”, *Comptes Rendus Palevol*, 12, 2013, p. 31-43
- Comșa 1971 – E. Comșa, „Silexul de tip bănațean”, *Apulum*, IX, 1971, p. 15-19
- Comșa 1987 – E. Comșa, *Neoliticul pe teritoriul României – considerații*, București, 1987
- Crandell 2008 – O. Crandell, „Regarding the procurement of lithic materials at the Neolithic site at Limba (Alba county, Romania): sources of local and imported materials”, în: R. I. Kostov, B. Gaydarska, M. Gurova (eds.), *Geoarchaeology and Archaeomineralogy. Proceedings of the International Conference, 29-30 October 2008 Sofia*, Publishing House “St. Ivan Rilski”, Sofia, 2008, p. 36-45
- Drașovean 2013 – F. Drașovean, „Despre unele sincronisme de la sfârșitul neoliticului târziu și începutul eneoliticului timpuriu din Banat și Transilvania. O abordare bayesiană a unor date absolute publicate de curând și republicate recent”, *Analele Banatului*, S. N., XXI, 2013, p. 11-34
- Drașovean 2021 – F. Drașovean, „Clay figurines and social ceramics artifacts”, în: F. Drașovean, F. Gogâltan, *Foeni-Cimitirul ortodox. Archaeological Monograph*, Cluj-Napoca, 2021, p. 187-204
- Drașovean 2023 – F. Drașovean, „Complexul cultural Foeni-Petrești. Analize și comentarii pe marginea stadiului actual al cercetărilor din perspectiva Banatului”, *Ephemeris Napocensis*, XXXIII, 2023, p. 7-102
- Drașovean, Luca 1990 – F. Drașovean, S. A. Luca, „Considerații preliminare asupra materialelor neo-eneolitice din așezarea de la Mintia (com. Vețel, jud. Hunedoara)”, *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 41, 1, 1990, p. 7-17
- Gligor 2009 – M. Gligor, *Așezarea neolitică și eneolitică de la Alba Iulia – Lumea Nouă în lumina noilor cercetări*, Cluj-Napoca, 2009
- Mărghitan 1968 – L. Mărghitan, „O nouă așezare neolitică pe Valea Mureșului”, *Sargetia*, V, 1968, p. 7-10



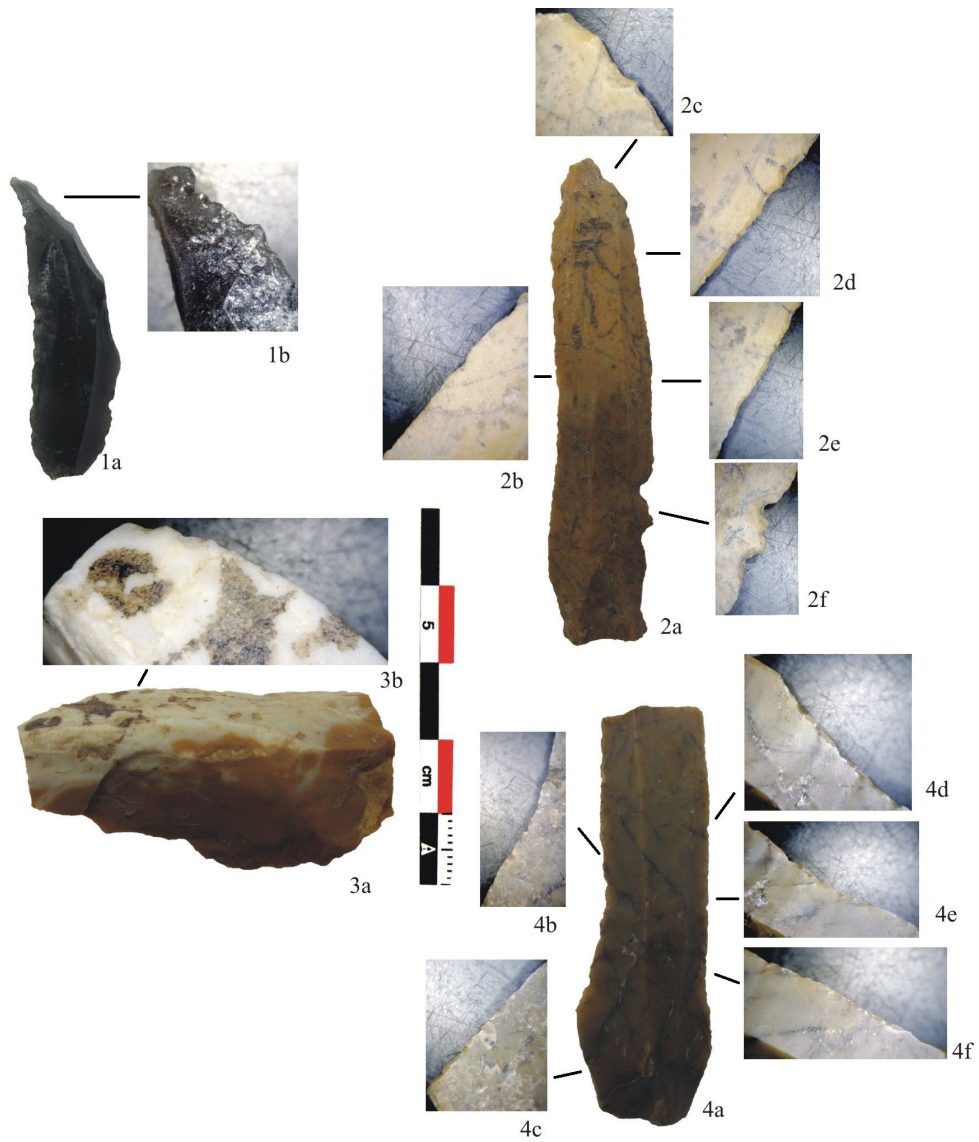
Pl. I – Harta României cu localizarea sitului de la Mintia – *Gerhat* (jud. Hunedoara); 2 – Localizarea fizico-geografică a sitului de la Mintia – *Gerhat* (jud. Hunedoara) (prelucrare Mihaela Barbu după Google-maps)



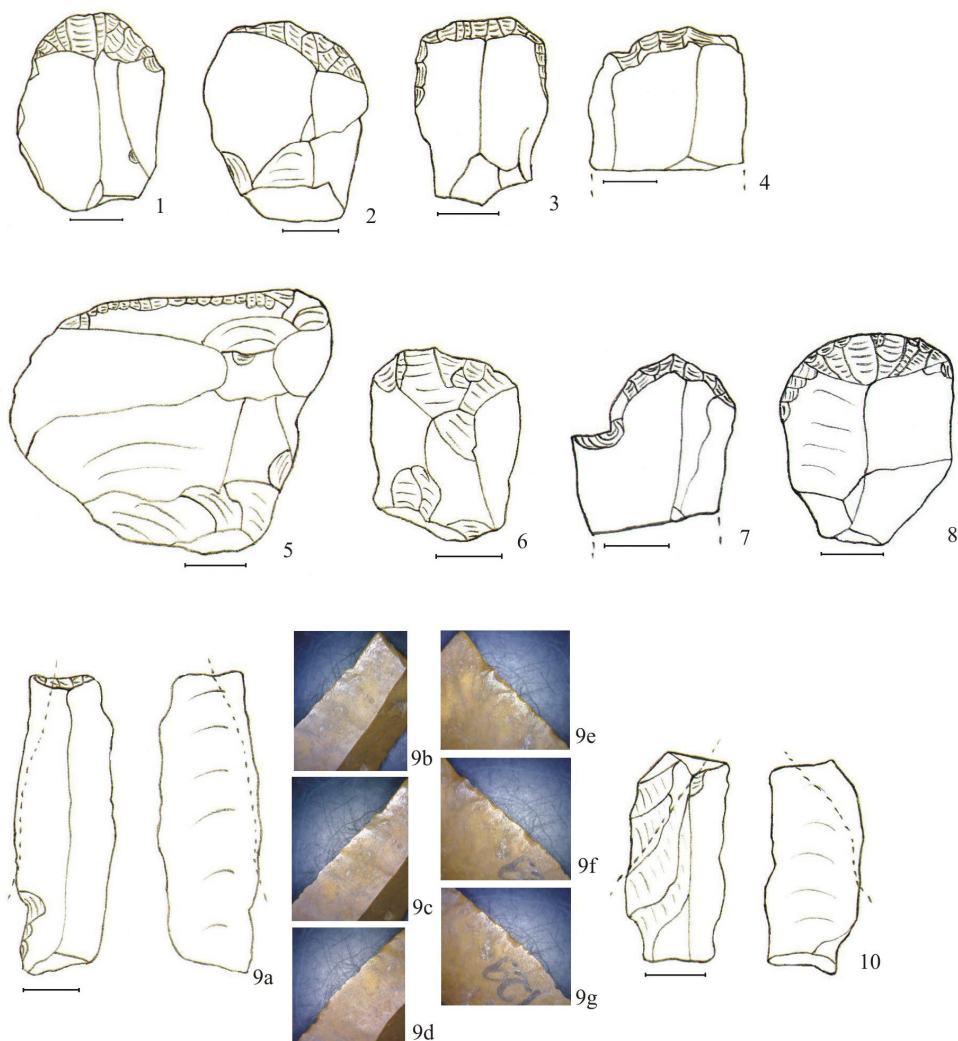
Pl. II – Unelte din stratul II (SIII și SIV) din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



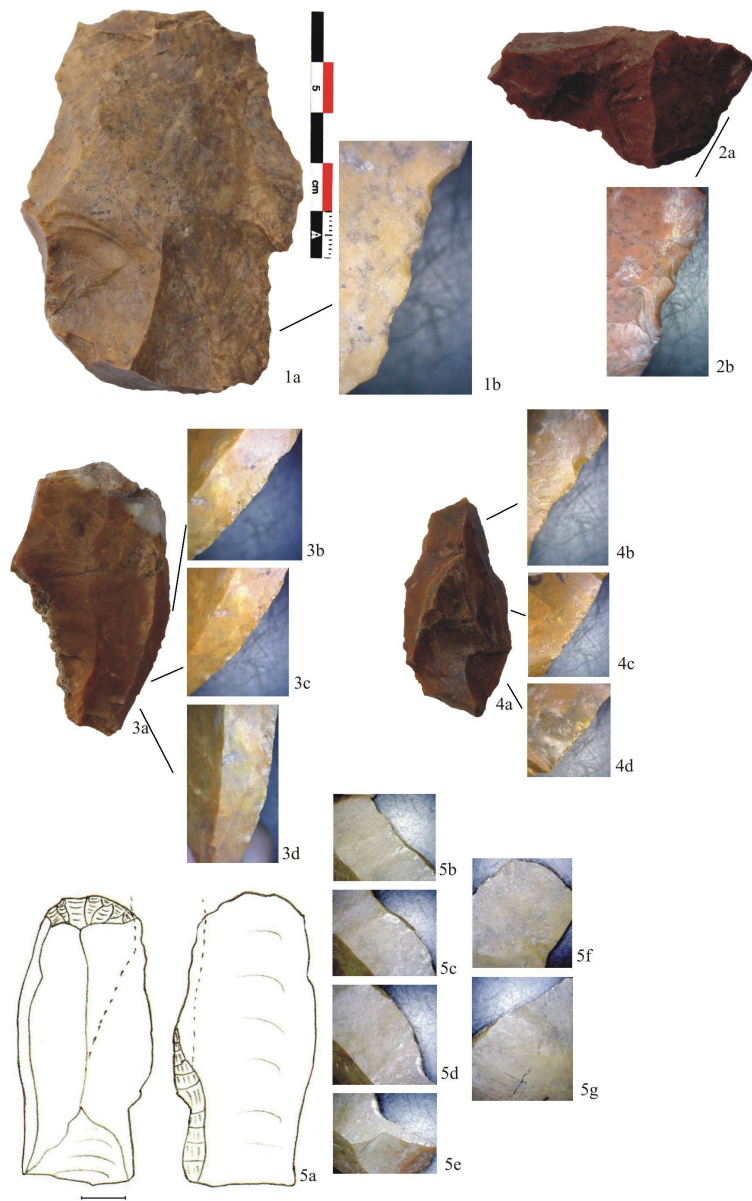
Pl. III – Unelte din locuința B1/1988 (SIII și SIV) din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat: 1-7 – *grattoir*-e; 8a-10d – inserții de seceră (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



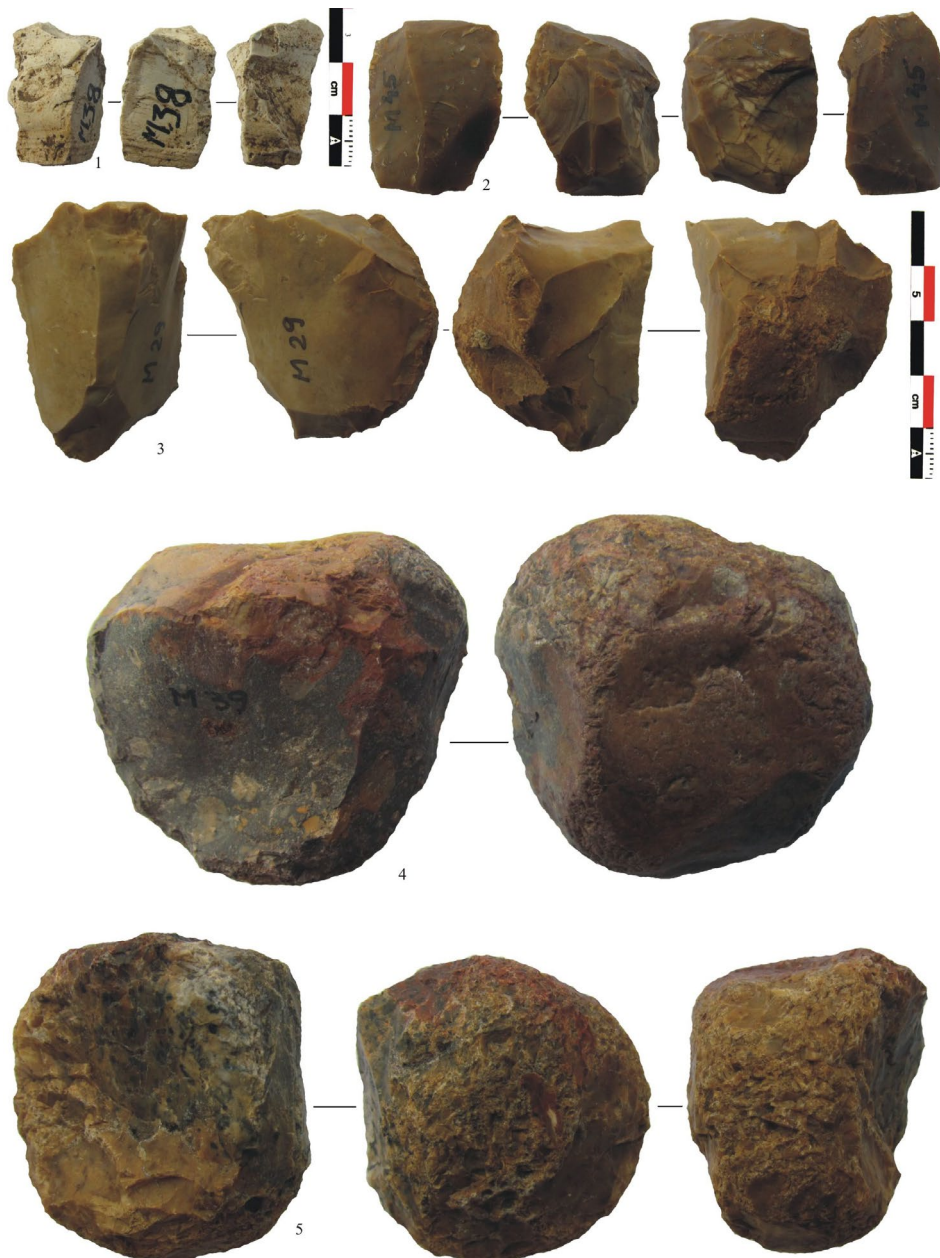
Pl. IV – Unelte – piese cu urme de uzură – din locuința B1/1988 (SIII și SIV) din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X)



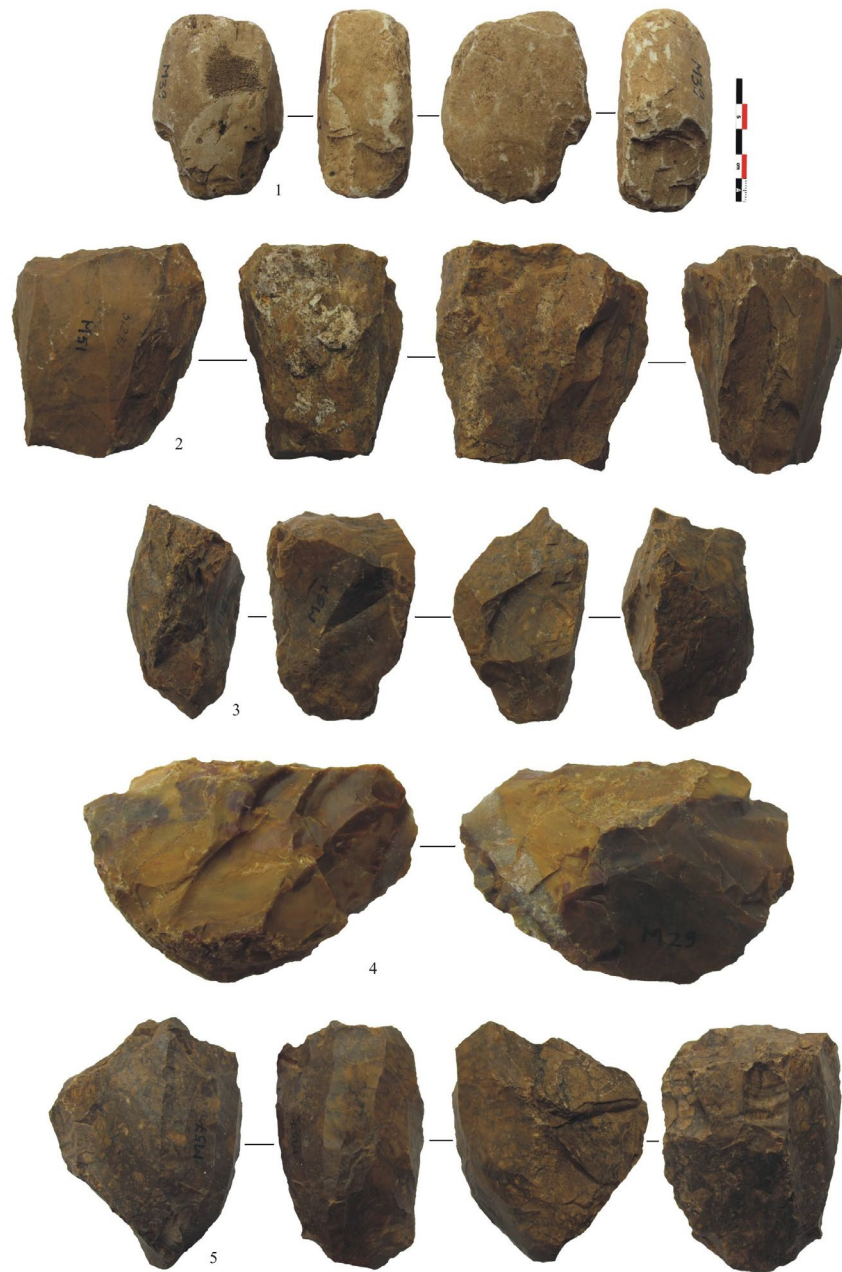
Pl. V – Unelte din stratul Ia din SIII și SIV din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat: 1-8 – *grattoir-e*; 9a-10 – inserții de seceră (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



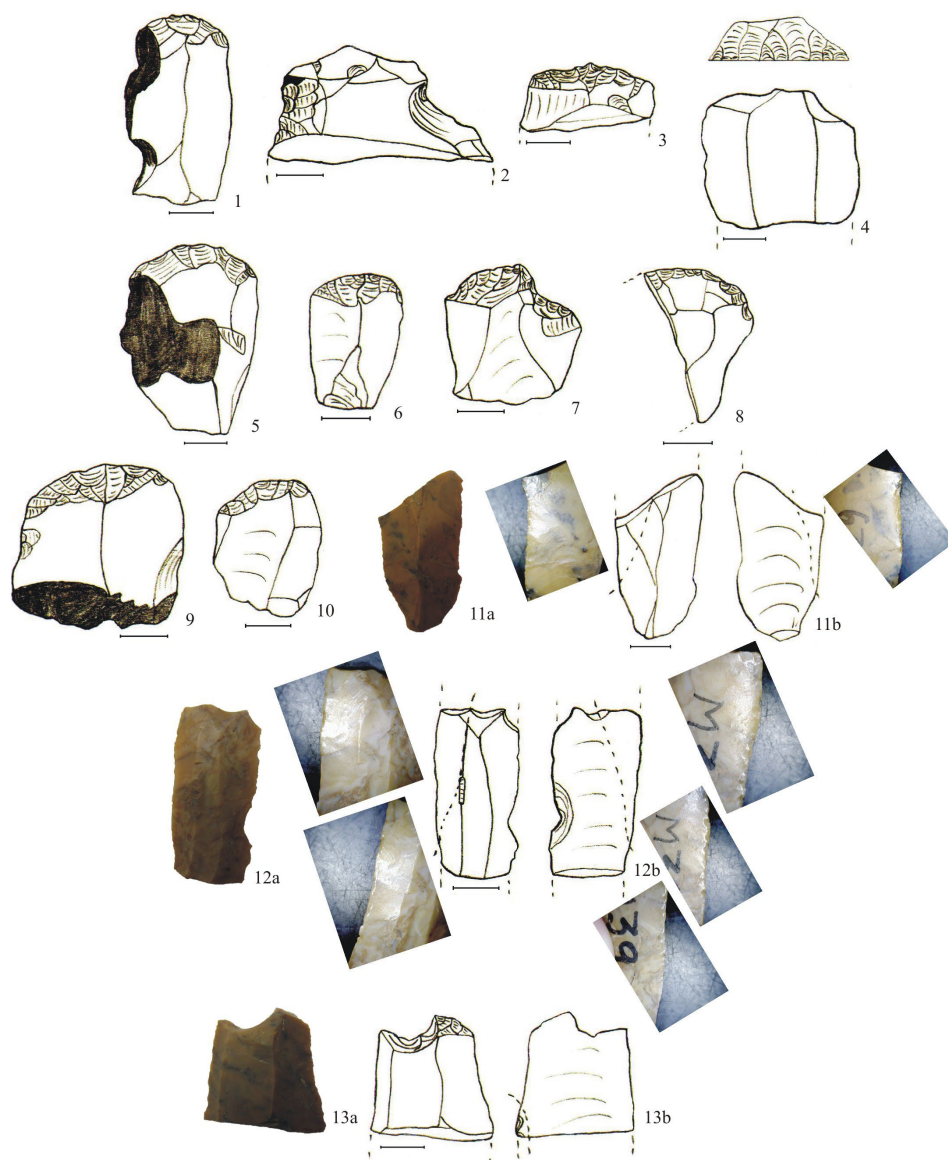
Pl. VI – Unelte din stratul Ia din SIII și SIV din zona centrală a sitului de la Mintia – Gerhat: 1a-4d – piese cu urme de uzură; 5a-g – uneltă cu dublă întrebuințare (*grattoir*/inserție de seceră) (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



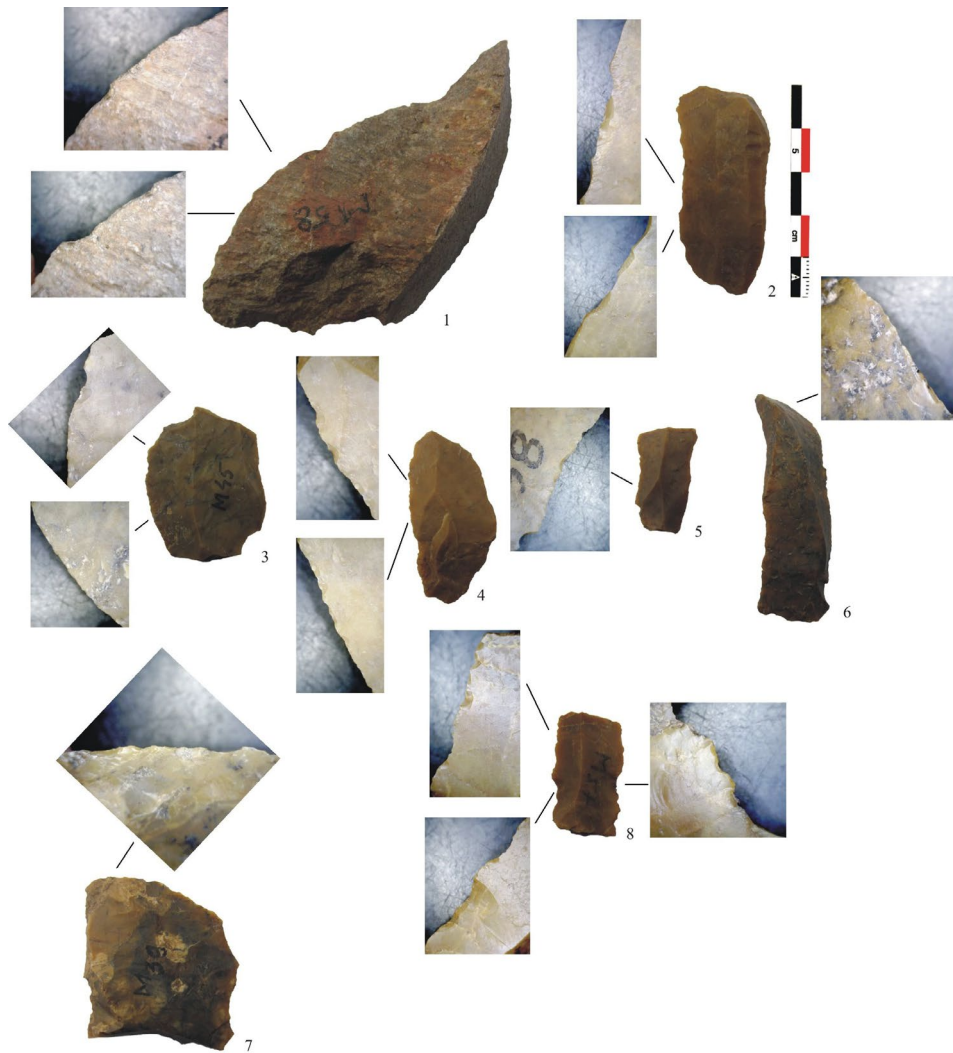
Pl. VII – Nuclee din stratul Ib din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat



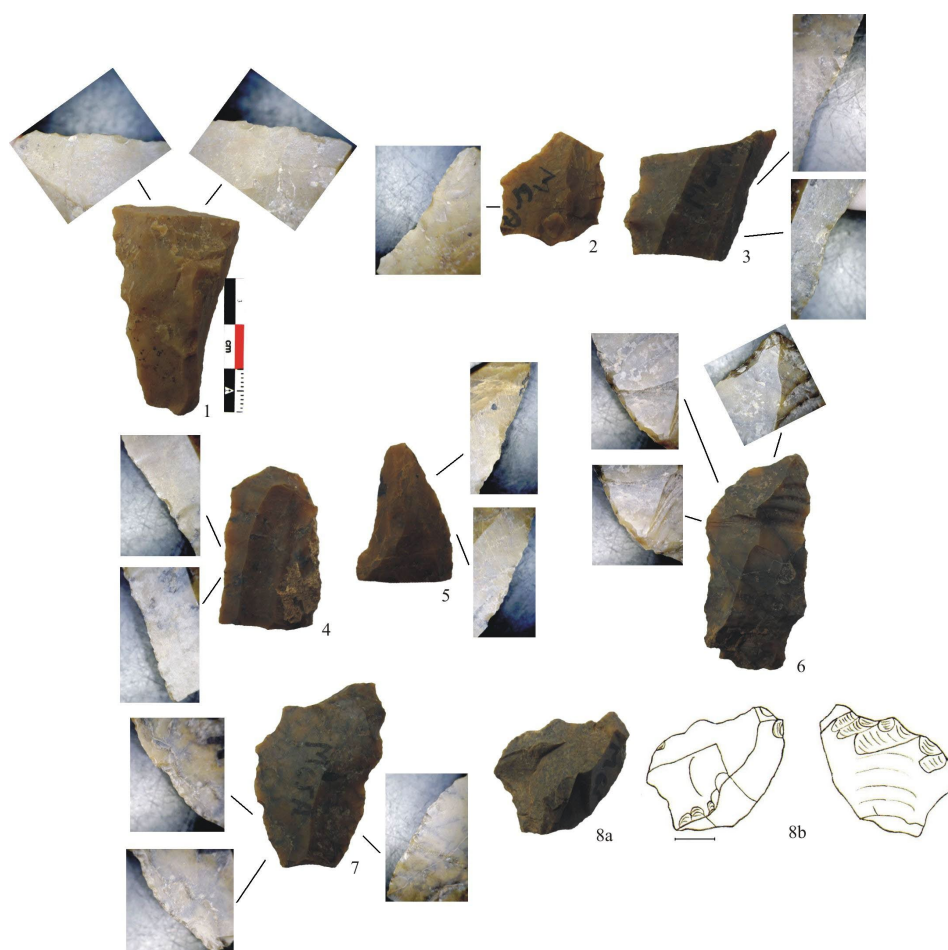
Pl. VIII – Nuclee din stratul Ib din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat



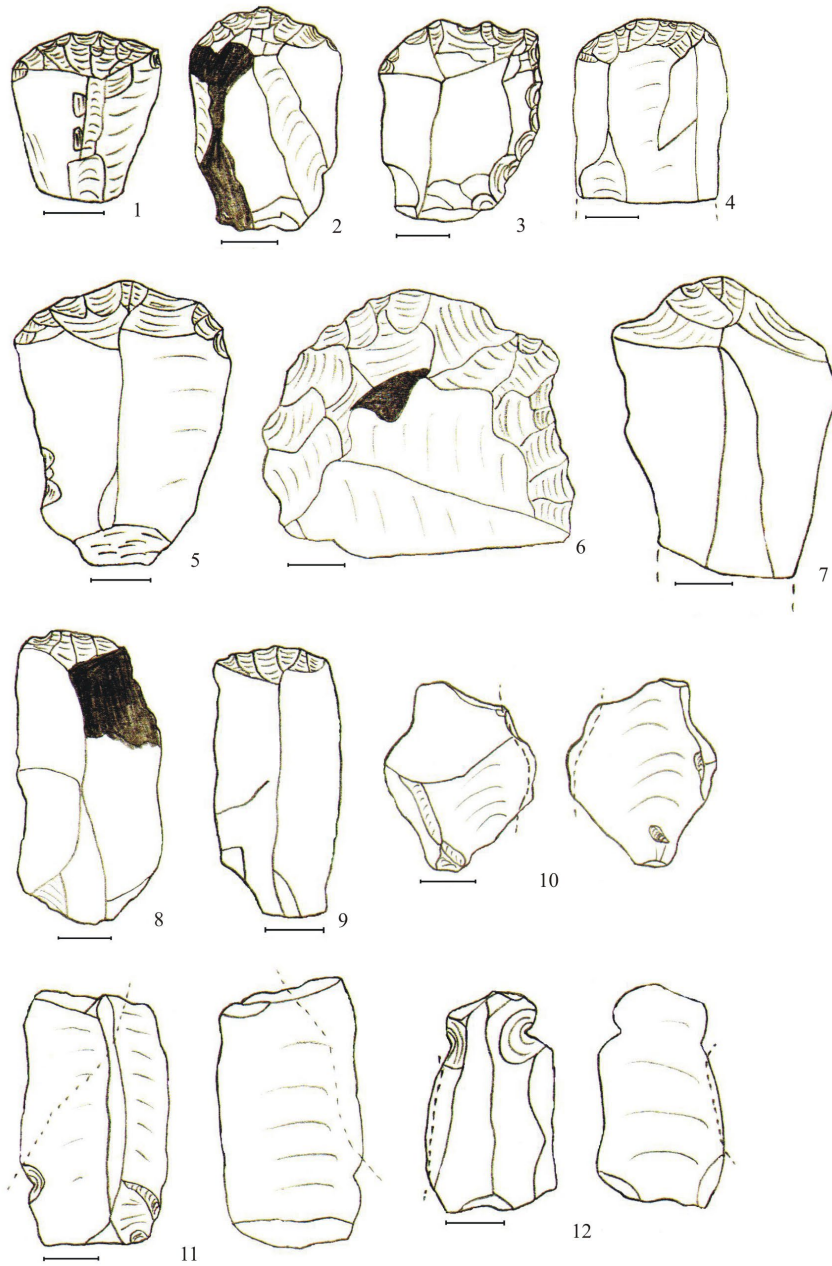
Pl. IX – Unelte din stratul Ib din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat: 1-10 – grattoir-c; 11a-13b – inserții de seceră (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



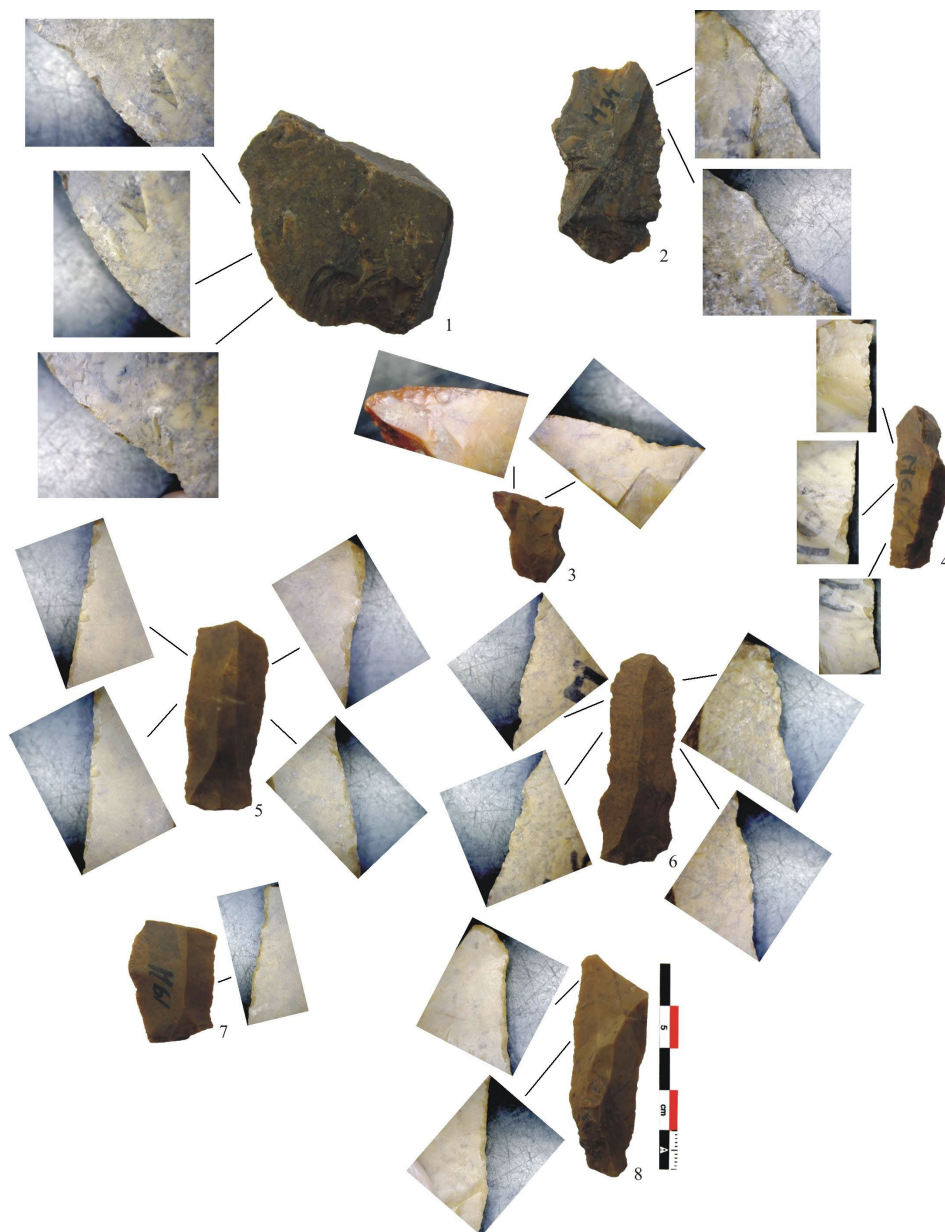
Pl. X – Unelte – piese cu urme de uzură – din stratul Ib din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X)



Pl. XI – Unelte din B1/1987 (SI) din zona estică a sitului de la Mintia – *Gerhat*: 1-7 – exemple de piese cu urme de uzură; 8a, b – piesă retușată (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)



Pl. XII – Unelte din B1/1987 (SI) din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat: 1-9 – grattoir-e; 10-12 – inserții de seceră (desen Mihaela Barbu)



Pl. XIII – Unelte – exemple de piese cu urme de uzură – din stratul Ia din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – *Gerhat* (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X)



Pl. XIV – Unelte din stratul Ia din SI, C1 și SII din zona estică a sitului de la Mintia – Gerhat: 1-9 – *grattoir-c*; 11-14b – inserții de seceră (detalii realizate cu microscop digital cu magnitudine 50X) (desen Mihaela Barbu)

